ANUL I. No. 1 IANUARIE 1932

Viața Basarabiei

REVISTĂ LUNARĂ

Editată de Asociația culturală „Cuvânt Moldovenesc"

Director: PAN. HALIPPA

Grădina Publică din Chişinău, noaptea: Statula lui Puşchin

SUMARUL:

Redacția şi Administrația: Chişinău, str. Iaşilor No. 15

Asociația Culturală „CUVÂNT MOLDOVENESC"

Recunoscută persoană juridică prin sentința Tribunalului Lăpușna S. I.

Scopul Asociației:

ART. 1. din statut: Se înființează cu sediul în Chișinău și pe timp nelimitat, o asociație pentru crearea, ajutorarea și susținerea faptelor de cultură națională și educație cetățenească cu denumirea „Cuvânt Moldovenesc".

ART 2. Ea va ajuta populația din Basarabia în scop de-a progresa pe calea culturei naționale, educației cetățenești și în domeniu economic, încurajând-o și sprijinind-o în toate începuturile bune.

Președinte, PAN. HALIPPA

CEMITETUL DE DIRECȚIE:

PAN. HALIPPA, președinte

Dr. I. NEGRESCU, membru în comitet

ANIBAL GHEORGHIU, secretar g-l

Colaboratorii revistei:

Alexandrescu Const., — Arbore Zamfir, — Balan St., — Balbareu I., — Bahtalovschi Iosif, — Boga L. T., — Bogos D., — Boldur A., — Bulat Toma, prof. universitar, — Bulat Ștefan, — Bojbenic Melicov, — Cazacu Aurel, — Cernăianu D., — Cerchez Ecat., — Ciobanu Ștefan, membru al ac. române, — Constantinescu Grig., — Constantinescu-Iași Petre, prof. universitar, — Crihan Anton, — Cujbă Sergiu, — Cuzminschi Pavel, — Cardaș Agricola, — Dunăreanu N., — Fală Profir, — Firică Petre, — Friptu Iulian, — Frunză Axentie, — Gala Galaction, — Ghibu Onisfor, prof. univ., — Ghelmegeanu Mihail, — Ghenzul Vasile, — Gheorghiu Anibal, — Halippa Pantelimon, — Haneș Petre, — Harea Vasile, — Hotnog Titus, — Huzărescu Vasile, — Iacobescu Theodor, — Iov D., — Luțcan Anton, — Lascu Vasile, — Macovei Ioan, — Madan Gh., — Mitchevici Iuliu, — Marian Liviu, — Munteanu Donar, — Negrescu Ioan, — Obreja G. Iași, — Pelivan Ioan, — Popovschi N., — Profiri N., — Smochină Nichita, — Teianu Const., — Terziman Al., — Tudor Iorgu — Ușurelu Al., — Vasiliu Hasnaș-Elena, — Zaborovschi I.

Abonamente: 120 lei pe an; pentru autorități, lei 500

ANUL I. No. 1. IANUARIE 1932.

Viața Basarabiei

REVISTĂ LUNARĂ
Editată de Asociația culturală „Cuvânt Moldovenesc"

Un cuvânt înainte

Procesul de adaptare la noile stări de lucruri, pe care îl trăește Basarabia după Unire cu Patria, nu s'a terminat încă. El este un proces de durată și se înscrie în istoria națională cu pagini bogate în evenimente și fapte care merită să fie păstrate pentru posteritate.

Ceia ce se întâmplă, însă, în zilele noastre, nu-i important numai pentru istorie. Procesul de adaptare, fiind în acelaș timp și un proces de creștere, este viața însăși pe care o trăim și ca atare ne interesează în primul rând pe noi cei de astăzi. Și nu poate să nu ne intereseze: în joc este însăși ființa noastră și a neamului nostru. Este prezentul nostru și viitorul copiilor noștri. Intr'un cuvânt, procesul este al nostru și trebue să știm să-l trăim și să-l ducem la capătul dorit.

Ca orișice proces, el are crize. Aceste crize, adăogându-se la criza generală, prin care trece omenirea și țara noastră după război, dau uneori zilelor noastre un aspect de dureroasă tragedie. Marea vieții este bătută de furtuni puternice și valurile sânt așa de ridicate și amenințătoare pentru toți cei prinși în drum, încât chiar pentru poporul nostru care numai alintat n'a fost în trecutul lui vijelios, deci este deprins cu de toate, starea lucrurilor se prezintă ca extrem de primejdioasă. Farul mântuirii naționale pare câteodată că dispare cu totul, sau abia-abia se mai zărește la orizontul depărtat...

In aceste vremuri grele și împrejurări de mare răspundere pentru toți, Societatea „Cuvânt Moldovenesc", care a

luat fiinţă pentru a sprijini fapte de cultură naţională şi de civizm românesc în Basarabia, a socotit de datoria ei să facă un apel la fiii cei mai luminaţi ai provinciei, îndemnându-i să se adune împreună şi să încerce făurirea unui punct de sprijin pentru sufletele bieţilor moldoveni basarabeni, cari sânt în primejdia de a se înneca ei cei dintâi în marea atât de tulburată a vieţii.

Revista „Viaţa Basarabiei" este rezultatul acordului intervenit între o samă de cărturari basarabeni, cari prin viaţa lor de până acum au dovedit că s'au identificat cu provincia noastră şi cari au înţeles, că lor li revine sarcina de a se pune pe munca scrisului, care să aibă ca scop:

1) desţelenirea paraginei trecutului de robie, care mai perzistă în unele privinţi în Basarabia;

2) dezvăluirea şi înfăţişarea sufletului românesc basarabean în ceaţa vremilor opuse şi în splendoarea luminei de astăzi;

3) cercetarea pământului Basarabiei din punct de vedere geografic şi etnografic;

4) îndrumarea fiilor Basarabiei pe căile românizmului şi ale statului naţional român;

5) crearea de legături sufleteşti între locuitorii Basarabiei fără deosebire de naţionalitate şi religie;

6) cimentarea legăturilor sufleteşti între românii din tot cuprinsul României Mari şi cei în afară de hotarele ei politice;

7) urmărirea mersului instituţiilor de cultură spirituală şi materială în Basarabia şi chiar în ţara întreagă, în măsura în care înregistrarea faptelor poate ajuta aducerea de lumină în problemele basarabene;

8) dezbaterea nevoilor economice ale Basarabiei;

9) revista presei care tratează chestiuni obşteşti, ce privesc şi provincia noastră;

10) împărtăşirea cetitorului uitat şi izolat pe meleagurile basarabene la problemele de cultură generală şi de civilizaţie umană, care frământă capete, popoare, universul întreg;

11) orice alte probleme şi chestiuni, care în cursul muncei vor fi găsite că răspund scopurilor Asociaţiei „Cuvânt Moldovenesc" şi revistei „Viaţa Basarabiei".

*

Prin pagini din trecutul zbuciumat dar puţin cunoscut al Basarabiei, ne propunem să arătăm trudnicul drum al moldovenilor dintre Prut şi Nistru spre Golgota suferinţei lor neînţelese de cei streini de sânge şi spre mormântul uitării amare din partea fraţilor de acelaş sânge — drum care, la capătul celor 106 ani de robie rusească, a adus zilele mărețe ale Invierii neamului românesc în Basarabia, răstignită şi înmormântată de vie. Această dezvăluire a trecutului românesc basarabean ne-o propunem, nu pentru o zgândărire a rănilor trecutului, ci spre a-i face pe cei ce nu ne-au înţeles în trecut, să ne înţeleagă măcar acum şi totodată spre a arăta moldovenilor basarabeni, cari poate se clatină pe picioarele lor slabe sau obosite, că în trecut, părinţii şi strămoşii lor au avut de îndurat suferinţi şi mai mari, dar nu s'au plecat, ci au aşteptat vremurile de mântuire cu statornicia unui popor vrednic, aşa cum zice poetul nostru basarabean A. Mateevici:

Eu cânt pe acei ce pân'acum
Fără cărare, fără drum,
In noapte rătăciţi au stat,
Nădejdea, însă n'au lăsat...
Cari focul vieţii nu l-au stâns
In pieptul lor de fier făcut,
Şi cât de mult n'au plâns,
Tot alte zile-au prevăzut —
Pe aceştia eu îi cânt!...

*

Prin pagini de beletristică, versuri, folclor şi studii de orice natură, cari ar oglindi sufletul moldovanului basarabean, ne propunem să-l arătăm fraţilor lui de aiurea, cari nu ne cunosc nici astăzi îndeajuns, aşa cum se prezintă cu însuşirile lui caracteristice, precum: cuminţenia pilduitoare, bunătatea îngăduitoare şi iertătoare, omenia neafişată şi neoţărâtă, răbdarea tăcută şi creştină, modestia sinceară şi

netrâmbiţată şi atâtea altele. N'am dori însă, să ne ascundem nici defectele şi mai ales întârzierea în atâtea domenii ale vieţii. Sântem doar trup din trupul unui popor de ţărani şi nu avem nici o vină, că, mulţumită vremurilor de urgie din trecut, purtăm pecetea primitivităţii, cu care, dealtfel, sânt pecetluiţi ţăranii din tot cuprinsul sud-estic european.

Aşa cum sântem, avem dreptul de a fi cunoscuţi şi luaţi în samă. Facem deci apel la condeiele cunoscute şi la acele care până acum n'au avut curajul publicităţii, să brăzdeze adânc, de-alungul şi de-acurmezişul, Basarabia virgină, spre a scoate în evidenţă însuşirile poporului ei şi spre a pregătì terenul, unde va creşte şi va înflori sufletul românesc basarabean, vrednic de plantatorii acestui suflet pe aceste meleaguri, din antichitatea tracică şi romană şi din vremurile mai dincoace, când s'a plămădit neamul nostru românesc.

Rugăm îngăduinţă pentru înfăţişarea modestă a comorii sufletului moldovenesc basarabean, de abia scoasă de sub spuza veacurilor: luată în cercetare mai deaproape şi repartizată în galantarele culturei româneşti, sântem încredinţaţi, că va fi o surpriză pentru mulţi şi va străluci neasemuit, nealterat şi în armonie deplină cu toată creaţiunea naţională română. Chiar dacă ne-am contopi în gama folclorului moldovenesc basarabean, sau am face numai un pas mai departe, unde s'a oprit creaţiunea populară, încă am prezinta un aport în tezaurul general al literaturei româneşti. Dar Basarabia moldovenească numără printre făuritorii scrisului românesc şi a literaturei naţionale pe un Alexandru Donici, pe Constantin Stamati, pe Alecu Ruso, pe Bogdan Petriceicu Hâjdeu, pe Alexie Mateevici şi pe atâţia alţii mai mici, — morţi sau vii, cunoscuţi şi utaţi sau cu totul necunoscuţi, cari, după părerea noastră, toţi au dreptul la cunoştinţa şi recunoştinţa Basarabiei şi ţării.

Revista „Viaţa Basarabiei", de va fi numai o manta de vreme rea pentru penele basarabene începătoare, dar pe care, dintr'un sentiment natural de patriotism local, le-am dori cât de iute să răzbată în lumea largă a literilor româneşti, încă ar fi o faptă de cultură românească în Basarabia.

Dar pe lângă acest considerent, noi ne mai gândim şi la cultivarea cetitorului basarabean. In provincia noastră, pe vremuri, intelectualitatea oraşelor şi satelor — funcţionarii, preoţii, învăţătorii şi profesioniştii liberi — obişnuia să se aboneze la câte o revistă de cultură generală, precum erau „Niva", „Mir Bojii", „Ruscoe Bogatstvo", „Probujdenie", „Vestnic Znania" şi altele. Este timpul, ca vechea tradiţie să fie reluată şi am dori, ca „Viaţa Basarabiei" să fie acea revistă românească de cultură generală, care să cultive pe cetitorul basarabean pentru scrisul şi literatura românească.

Socotim că nu mai este nevoe să lămurim cetitorilor noştri toate acele puncte, pe care le-am enumerat dela început ca scop al scrisului nostru la „Viaţa Basarabiei". Prin toate tindem să ne facem datoria faţă de Basarabia, faţă de moldoveni şi popoarele conlocuitoare cu noi, faţă de statul naţional şi românism. De vom fi ajutat Basarabia să facă un pas înainte în domeniul cultural şi economic, de vom fi deschis ochii unora şi inima altora asupra sufletului basarabenilor şi năzuinţelor lor, de vom fi deşteptat în mai mulţi râvna spre mai multă lumină, spre mai multă muncă orânduită şi spre mai multă frumuseţe în viaţa, pe care o trăim cu toţii o singură dată, — ne vom socotì răsplătiţi pentru munca noastră.

Pornim la drum cu mijloace puţine. In trecut, până la război şi Unire, aici în Basarabia, o încercare aproape asemuitoare a izbutit cu mijloace şi mai puţine: a fost revista „Cuvânt Moldovenesc" de sub conducerea subsemnatului şi a răposaţilor N. Alexandri şi S. Murafa. Scoasă un timp ca singura tipăritură românească în Basarabia, revista „Cuvânt Moldovenesc" s'a transformat apoi într'o ediţie paralelă cu ziarul care purtà acelaş nume. Incetarea scoaterii revistei „Cuvânt Moldovenesc" a fost o greşală, pe care după atâţia ani trecuţi o reparăm prin revista „Viaţa Basarabiei. Nu ni-i greu de loc să recunoaştem, că o revistă de cultură generală nu poate fi înlocuită niciodată, în serviciile ei, printr'o gazetă.

Astăzi pornim la drum cu aceiaşi credinţă, cu care am mai pornit şi altă dată, în puterea minunată a ideii, a cu-

vântului: „la început era Cuvântul şi cuvântul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul". Vechiul „Cuvânt Moldovenesc" avea pe coperta lui: „Cunoaşteţi adevărul şi adevărul vă va slobozi". Reluăm deviza muncii noastre din trecut şi pornim la drum cu gândul, că nici astăzi încă nu sântem deplin stăpâni pe libertatea noastră, că şi astăzi ni se mai tăgădueşte dreptul la viaţă, că şi astăzi sântem încă robiţi atâtor nevoi, atâtor dureri şi unui întuneric mare, care nu s'a risipit deocamdată nici sub razele culturei naţionale!

Avem buna nădejde, că „Viaţa Basarabiei" va fi un răspuns la chemarea vremii şi va ajuta procesul de adaptare şi creştere a provinciei noastre, în noile condiţiuni de viaţă.

PAN. HALIPPA.

24 Ianuarie 1932.

CUGETĂRI *)

Sunt lucruri, cari sunt cu atât mai bune, cu cât se vorbeşte mai puţin despre ele, şi mai ales dacă vorbesc mai puţin despre ele posesorii lor. Acestea sunt: mândria, cinstea şi inteligenţa.

*

Om inteligent nu înseamnă încă om cinstit. Inteligenţa uşor justifică astăzi ceia ce a criticat ieri şi se deprinde cu tot, ce n'a admis şi de ce a fugit înainte.

*

Puterea inimii e mai presus de toate puterile inteligenţii. Omul care ascultă mai mult de comandamentul inimii, decât de acela al inteligenţii, va fi mai înalt în acţiune; acela însă care ascultă mai mult de comandamentul inteligenţii, va fi mai înalt în cuvinte.

de **Vasile L. Laşcu.**

---

[1]) Din cartea „Сочиненія" V. L. Laşcov. Anul 1891.

Intre stepă și mare...

IMPRESII

Dela Cetatea-Albă la Budachi-Cordon, drumul e neted ca în palmă.

Automobilul străbate cei 28 de kilometri într'o oră şi ceva.

Praful te înăbuşă, chipurile noastre par mânjite cu clisă.

Străbătând largul stepei, un gând te mângâie, curând vei vedea marea şi orice suferinţă va fi uitată.

Prin inima celor două sate—Carpen şi Catorga, săgetăm ca împinşi de o vijelie, Catorga, numele din urmă, a fost dat satului, pentrucă cei mai mulţi din locuitorii de astăzi, sunt moştenitorii unor foşti puşcăriaşi.

Insfârşit, iată şi Budachi, cu căsuţele lui modeste. Incă trei kilometri şi suntem în Cordon. Marea ne zâmbeşte. Coasta abruptă prinde a se înfăţişă ochilor mult mai puternic.

In dreapta e stepa, largă, nedefinită... cu puncte negre: sunt câţiva copaci singuratici.. Unde raza vederei se pierde, un cer cenuşiu pare că se sprijină pe umerii stepei...

Dar marea e tot mai aproape... Iat-o, lucind, săltînd, veselă, plină de sclipiri argintate, printre vilele cochete...

Inima-mi tresaltă, ochiul meu cată lacom să cuprindă întreaga nesfârşire.

Sunt nerăbdător, s'ajung cât mai curând în odăiţa modestă, pe care un bun prieten mi-a închiriat-o cu câteva zile mai nainte. O fi oare cu vedere la mare ?

Amurgul cade. Din balconaşul odăiţei, unde m'am instalat, privesc nesfârşirea mărei.

Din Cordon o suviţă lungă de uscat desparte lacul Budachi de furia mării.

In amurg suvita această, lungă de câţiva kilometri, pare de sidef. Dincolo de cealaltă parte a lacului, pe vârful unei coaste înalte — se desenează case ascunse între copaci şi ceaţă.

E Sergheevca.

Luntre, cu pânzele umflate, se îndreaptă când și când din Cordon spre Sergheevca.

Cobor pe malul mării, pe așa zisul Bulevard, care din an în an se face tot mai mic. Valurile mărei îl sapă la temelie.

Aleia e acoperită cu un strat alb de nisip, printre care, răsare mici schelete, de melci, moluște, scoici, atâtea trupuri de înfime animale, odată podoaba mării.

Vile cochete, cu acoperișurile de-un roșu aprins, își desvelesc cu prietenie chipul... Pe alei micuțe dar poetice, strejuesc copaci fructiferi, vița de vie se cațără îndrăzneț pe pereții viilelor. Bănci singuratice te îndeamnă la hodină. Un chiosc improvizat, unde cântă în fiecare seară o muzică militară, dă avânt perechilor, care se plimbă pe alei și-și potrivesc de multe ori pașii după ritmul melodiei...

Două restaurante sunt chiar pe mal. Nici poșta nu e departe. In spatele bulevardului, pe prima stradă, e farmacia și băile, totul e aproape, la îndemînă, ca în curtea unui vrednic gospodar.

Pe o eșitură a coastei, e postul de grăniceri „General Râmniceanu".

Aici au fost și au supraveghiat, malurile și grănicerii ruși ; astăzi, stau ai noștri, așa după cum cerea dreptatea lui Dumnezeu.

In fostul „Cordon" ministerul armatei a înălțat o clădire mândră, în stil românesc, loc de recreație și întremare pentru ofițeri.

. . . .

In stațiunea aceasta totul e liniștit, blând, rustic... Nimic din obrăznicia, zgomotul, luxul, altor stațiuni.. Nu trebue să aibi grija hainelor și a etichetei. Oamenii se uită pe ei, trăind viața fermecătoare a naturei. Nimeni nu se interesează de tovarășul lui, pe care-l vede pe plajă, ori s'a întâlnit cu el, alături pe o bancă.

Pe fețele fiecăruia citești uitarea de sine, liniștea...

De dimineață până la ora 2 „Cosa", plaja cea mare, e plină de lume. Femei, bărbați, copii... Variații de costume ; umbreluțe colorează nisipul strălucitor al malului.

Invăluiți în nisip, ori sub corturi improvizate, se desemnează corpurile omenești, în toate formele și de toate vârstele.

Elegante, cu picioarele fine, cu mlădierea şoldurilor sculptate, trec uneori şagalnic, de-alungul malurilor, ca o sfidare a bătrineţei, care se ascunde sub cearşafuri albe, ori coverturi de toate culorile.

Sub ploaia de raze „ultra-violete", ce se răsfrâng din adâncul cerului, trupuri pictate cu nomol se profilează, ca fantome drăceşti, sub privirile nepăsătoare ale mulţimii.

Şi-n vreme ce marea trimite zâmbiri duioase, ecoul valurilor ei se pierde departe, în stepă, ca nişte răsfrângeri de note picurate lin depe clapele unui clavir uriaş.

Eri, după prânz, marea era liniştită şi calmă, ca chipul unui copil care n'a fost nici odată turburat de nici-o suferinţă.

Valuri molcome, sclipitoare, se rupeau uneori din oglinda mării.

In adânc, „*dânsa*" îmbrăcase o haină, împodobită cu pietre de topaz. Marginile erau tivite cu smarald, nesfârşitele depărtări trimiteau săgeţi de argint, iar în văzduh, prin aerul străveziu, sburau leneş pescăruşii, intorcând nehotărîţi ciocurile ca să-şi ia direcţia.

Stam pe-o bancă, sus pe malul prăvălatic, şi ochii mei scrutau întinsul. Gândurile îmi erau line, pe suflet nimic care să turbure armonia clipelor de pace care le trăiam. Revolta, ura, jalea, suferinţele, toate adormiseră în sufletul meu. Când şi când, ridicam privirea spre cerul catifelat şi moale, ori mă întorceam spre stepă.

Şi stepa era liniştită şi tristă şi părea că doarme în liniştea unui somn profund.

Căpiţe mari de fân pătau la mari depărtări orizontul învolburat de-o uriaşă geană trandafirie.

Mă gândeam: Ce bine ar fi să încremenesc pe veci, în această uitare de sine.

Dar deodată, ca sub apăsarea unui buton electric, un val de vânt rece năvăli din stepă. Alte unde de vânt îi urmară şi ca-ntr'un cortergiu se repezeau spre mare, târînd cu dânsele trombe de praf.

In câteva minute marea se cutremură. Faţa ei deveni posomorîtă. Se încreţea şi se încrunta, pe măsură ce vântul îi turbura hodina.

Dinspre Bugaz un nor uriaş, urât şi negru, cu-o coadă spăimântătoare, crescu din mare...

Câteva bubuituri se sfărîmară în stepă... Marea îi răspunse cu-un ecou groaznic. O lumină lungă de argint, porni în zigzanuri spre Sergheevca. Stepa deveni neagră, învăluită în munţi uriaşi de praf. Trâmbele de apă, repezite din goluri, năvăleau spre mare. Urlete nesfârşite prinseră a sfârteca adâncurile şi din pântecele nourilor zigzaguri de foc ţâşneau încontinuu.

Văzduhul, stepa, marea, gemeau, urlau, se văitau.. Cu o ură groaznică, părea că Dumnezeu voeşte să pedepsească omenirea.

Vacarmul acesta nu ţinu mult. Ca la porunca unui glas neauzit, în scurt el încetă.

Când am eşit din odăiţa mea, totul era liniştit. Şi urletele mărei, ropotul ploaei, gemetele vijeliei, răzbubuitul tunetelor, totul ca prin farmec amuţise.

Stepa, verde, părea că zâmbeşte; florile din grădiniţă, timide, îşi îndreptau iarăşi chipul fermecător spre mine; cerul—moale şi strălucitor, dar cu câtiva nouri pe dânsul, caşicând voia să spuie că nimic nu s'a petrecut.

Numai marea se văita mânioasă, şi lovea în mod neregulat plaja, în semn de-aducere aminte, că dânsa, asemenea unor suflete, nu uită uşor pe acei care-au făcut-o să sufere...

N. Dunăreanu.

CÂNTEC.

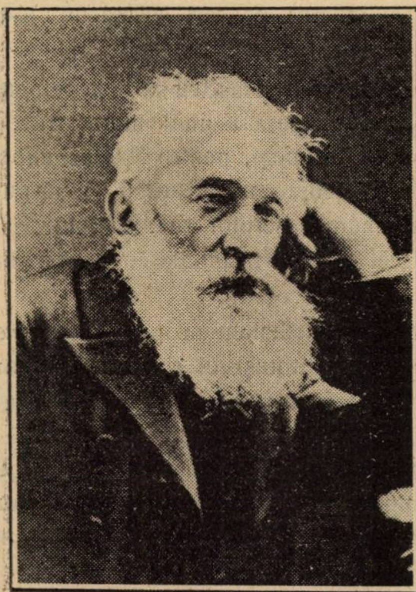
Stau şi-ascult în fapt de sară,
De pe culmea unui deal,
Sfântul cântec de la ţară:
Doina tristului caval.

Şi cum notele plângând
Trec, pe vântul serii duse
Mi se-aşterne 'n suflet, blând,
Dorul zilelor apuse.

Al. Terziman.

Hasdeu şi Tolstoi

Alăturarea acestor două nume poate părea forţată, nefirească, bizară, căci a vorbi despre Hasdeu şi Tolstoi este cu totul altceva decât a vorbi d. e. despre Hasdeu şi Heliade, Maiorescu, Alecsandri, Eminescu şi alţi reprezentanţi marcanţi ai culturei şi literaturei române.

B. P. HASDEU

Prin paralela dintre Hasdeu şi cei din urmă se poate lămuri mai bine personalitatea celui dintâiu, se poate fixa mai precis locul, ce-l ocupă în mişcarea culturală-literară, care reprezintă evoluţia spiritului românesc în jumătatea a doua a veacului al XIX-lea.

Intre românul Hasdeu şi rusul Tolstoi este însă din potrivă un abis uriaş sub multe raporturi. Ceea ce-i separă definitiv, ca pe reprezentanţii exotici ai unor continente deosebite, este mai cu seamă naţionalismul specific rus al lui Tolstoi şi rusofobia pronunţată a a lui Hasdeu.

Acest sentiment al lui Hasdeu a fost aşa de puternic şi continuu, încât Rusia şi Ruşii nu existau pentru el decât numai ca o primejdie mare şi permanentă pentru existenţa poporului român, ca stat şi naţiune, primejdie, pe care dânsul a semnalat-o la orice ocazie potrivită.

Orbit de ură fanatică, atavică, seculară, Hasdeu nu vede nimic bun la Ruşi şi în vreme ce apusul întreg începe să admire pe marii reprezentanţi ai literaturei ruse moderne, în vreme ce un filo-

sof ca Nietzsche declară cu mândrie că Dostoievschi este singurul psiholog, dela care a putut învăţa ceva, basarabeanul Hasdeu nu traduce, nu analizează, nu menţionează măcar un singur scriitor rus, o singură carte rusească, par'că această bogată şi originală literatură, pe care nu putem admite că n'ar fi cunoscut-o, ar fi inexistentă pentru el.

O singură dată Hasdeu a discutat o lucrare a lui Tolstoi „Sonata lui Kreutzer" într'o satiră plină de venin, dispreţ, ură şi violenţă, neobicinuită la un critic obiectiv şi unică chiar la el însuşi.[2])

Unul din cei mai mari poeţi epici ai tuturor timpurilor, Tolstoi, nu există pentru Hasdeu de cât ca autor al „Sonatei Kreutzer", de care îşi bate crunt joc, fie că nu vrea sau nu-l poate înţelege pe Tolstoi, fie că-i atribue principii şi intenţii, pe cari acesta nu le-a avut şi nu le-a exprimat.

Am arătat în altă parte ce l'a făcut pe Hasdeu să discute pentru prima şi ultima oară în viaţa sa o operă a unui literat rus.[1]) A fost marele său cult, moştenit dela strămoşi, pentru femee; a fost şi rusofabia sa înăscută; a fost însă desigur, nemărturisit, şi un puternic sentiment de invidie faţă de marele scriitor rus, a cărui personalitate uriaşă începuse să-şi facă intrarea triumfală în opinia literară a apusului european.

Cu toate că spre apusul vieţii sale Hasdeu propovăduia ca şi Tolstoi iubirea evanghelică a lui Hristos, totuşi el a fost adeseori în vorbele şi faptele sale, cu voie sau fără voie, un apostol al duşmăniei şi al urei.

In sufletul său sbuciumat şi chinuit se pare că au dus luptă cruntă, nedecisă, doi demoni neîmpăcaţi: al binelui şi al răului, căutând amândoi să pună deopotrivă stăpânire pe bietul om, care nu li se putea împotrivi. [3])

---

[1]) Povestirea lui Tolstoi a apărut în 1889, iar fantezia critică — satirică *„Sonata la Kreutzer"* în „Revista nouă" la 1894. Nu ştim dacă este o întâmplare sau o intenţiune, că Hasdeu citează din această operă rusească după o traducere franceză şi nu după originalul rus.

[2]) *B. P. Hasdeu şi Rusia"*, Chişinău, 1925.

[3]) Despre acest fenomon psiho-fisiologic vorbeşte Hasdeu în *„Sic cogito"* (pag. 96): „Crâcenă luptă în acelaş individ între două personalităţi antagoniste, o luptă cu învingeri periodice dintr'o parte şi din cealaltă".

Suferinţa sufletească a bătrânului solitar, neînţeles şi deziluzionat, precum şi sfârşitul dramatic al omului neputincios, lovit crunt de soartă şi hărţuit neîncetat de aceşti doi demoni neîmpăcaţi: acesta ni se pare punctul de legătură dintre românul Hasdeu şi rusul Tolstoi, aşa de deosebiţi în fond unul de altul.

Pornind dela suferinţa şi soarta comună a acestor doi oameni, ce nu-şi puteau găsi pe pământ liniştea binefăcătoare a sufletului lor veşnic sbuciumat de gânduri, de sentimente şi dorinţi opuse, ne simţim îndemnaţi a cerceta structura lor intimă sufletească, pentru a vedea, dacă şi întrucât se aseamănă între ei.

Şi unul şi altul sunţ descendenţi ai unor familii vechi, nobile, cu amestec străin de sânge şi credinţă în ascendenţii lor. Amândoi pare să fi fost sortiţi a aduce în sufletul lor la împăcare şi înfrăţire lungul şir de strămoşi aşa de deosebiţi între ei ca origine, credinţă, obiceiuri şi principii. Şi acest uriaş şi veşnic efort, de împăciuire a atâtor strămoşi în luptă, pare să fi fost supraomenesc, copleşitor.

Fără a ne referi la isvoare biografice străine, sau a încerca să căutăm în însăşi opera poetică a autorilor materialul necesar pentru reconstituirea potretelor lor sufleteşti, ne vom mulţumi cu înseşi mărturisirile autibiografice ale acestora. Şi chiar din acestea vom alege numai câte una de fiecare scriitor, ambele din tinereţe, deci mai pline de sinceritate, de adevăr şi anume:

1) Scrisoarea lui Lew Nicolaevici Tolstoi către mătuşa sa Tatiana Alexandrovna Jergolscaia, datată din Bucureşti 7 Iulie 1854.[1])

2) *„Micuţa, trei zile şi trei nopţi din viaţa unui student“*, nuvelă autobiografică, publicată în revista „Lumina din Moldova“ din Iaşi la 1863.[2])

Cercetând cu atenţiune aceste două documente autobiografice de mare valoare, constatăm asemănări izbitoare între tânărul cneaz rus Tolstoi şi tânărul prinţ moldovean Hasdeu.

I. Sub raportul *educaţiei*, constatăm următoarele:

[1]) In articolul lui Nicolae Tolu *„Tolstoi şi România“* din „Viaţa românească“ Nr. 1 din 1928, pag. 105—114. Tolstoi, născut la 1828, avea deci atunci vârsta de 26 ani.

[2]) Hasdeu, născut la 1838, avea atunci 25 ani. La aceasta s'ar putea adăoga ca o complectare *„Amintiri din tinereţea lui B. P. Hasdeu* (1852—1857)“, publicate de V. Cozmovici in „Semănătorul“ din 1907, pag. 984 — 989.

1) *Tolstoi* orfan la 7 ani, rămâne sub tutela femeilor şi străinilor; nu primeşte nici o educaţie socială; absolut liber la 17 ani, se vede silit să se exileze în Caucaz, pentru a putea scăpa de creditori şi de vechile obiceiuri; n'are protectori şi îi lipseşte o regulă de conduită în viaţă; îi lipseşte spiritul practic, al afacerilor.

2) *Hasdeu,* orfan de mamă la 10 ani, se înstrăinează la vârsta de 7 ani de familie, trăind prin străini; n'are cine să i facă o educaţie socială îngrijită; la 17 ani, ca student la Harcov, este absolut liber; o natură incapabilă de a crede în filosofia morală; duce o viaţă de epicurean şi se găseşte adeseori în jenă financiară; duce o viaţă de aventuri şi se refugiază în Moldova, pentru a scăpa de urmăriri politico-militare şi poate şi de creditori.

Nici unul, nici cellalt n'are aptitudini militare şi nu iubeşte viaţa ostăşească cu regimul ei sever.

II. Sub raportul *sentimentelor:*

1) *Tolstoi* are un imens amor propriu; este iritabil, intolerant, „violent ca toţi oamenii fără caracter"; iubeşte deasupra binelui gloria; este „aşa de ambiţios şi sentimentul acesta i-a fost aşa de puţin satisfăcut, încât, dacă ar fi silit să aleagă între glorie şi virtute, este sigur că ar alege-o pe cea dintâiu"; îi lipseşte modestia, „acesta este cel mai mare defect al său"; este mândru în sufletul său, dar timid ca un copil şi jenat în lume.

2). *Hasdeu* este foarte mândru de originea sa princiară şi ţine mult la blazonul familiei sale; iubeşte renumele; frivol, intrigant, cinic, spirit machiavellic, de o ironie drăcească; nu suportă batjocura şi dispreţul, cari îl umilesc şi de aceea preferă să moară ucis în duel, ca să-i rămână amintirea unui erou sau cel puţin a unui nebun; iubeşte libertatea.

III. Sub raportul *inteligenţei şi culturei:*

1). *Tolstoi* este inteligent, însă inteligenţa nu i-a fost pusă încă la nici o încercare; aproape un ignorant; tot ce ştie, „a prins de ici de colo, fără continuitate"; ştie prea puţin.

2). *Hasdeu* este isteţ, şiret; este un tânăr cult, erudit, dobă de carte la vârsta sa.

IV. Sub raportul *voinţei:*

1). *Tolstoi* este stângaci, timid, nedecis, neconstant, neglijent şi pretenţios.

2). *Hasdeu* este nestatornic; se călăuzeşte de principiul că omul poate să facă tot ce-i place; de aceea este îndrăzneţ şi are dispreţ de viaţă şi moarte.

După cum vedem, asemănările dintrei cei doi scriitori sunt foarte mari şi, dacă nu le-am cunoaşte originea, am fi tentaţi să-i credem fraţi sau rude apropiate.

Constatăm totuşi şi deosebiri în aceste două caractere, deosebiri, cari ne ajută să explicăm evoluţia ulterioară a personalităţii lor.

Tolstoi, foarte ambiţios şi iubitor de glorie, cu toate că prea puţin cult şi erudit, a ştiut să-şi desvolte în voe talentul său poetic, cu toate că avea o voinţă slabă sau poate tocmai pentru că o avea şi deci, ştiindu-se stângaci şi timid, nu a ieşit pe arena vieţii la luptă, ci s'a retras de timpuriu pe tărâmul paşnic al poeziei, unde şi-a putut cuceri cu vremea gloria visată din tinereţe.

Hasdeu, de o inteligenţă sclipitoare, înarmat de timpuriu cu o vastă cultură şi erudiţie, îşi dă foarte bine seama de ceea ce ştie şi poate şi aceasta îi dă îndrăzneala să între în arena societăţii, în vălmăşagul vieţii. Nu are răbdarea de a urca încet, în isolare, culmile gloriei. Il atrag puternic politica şi ştiinţa, cari presupun, pe lângă şi mai presus de muncă şi răbdare, încă luptă aprigă şi concurenţă continuă. Dar tocmai pentru aceste motive pe aceste terenuri sorţii de izbândă sunt relativ mai puţini, mai cu seamă când ştiinţa, erudiţia cercetătorului speculativ, abstract, stă vecinic, cum e cazul la Hasdeu, sub influenţa puternică a imaginaţiei poetice, care nu sufere frâul ştiinţei şi urăşte hotarele impuse de adevăr.

Cu alte cuvinte: Tolstoi, timid şi nedecis la început, îndată ce şi-a dat bine seama de forţele sale sufleteşti, şi-a croit un singur drum, lung, anevoios, dar drept, depe care nu l-a abătut nimic.

Hasdeu, dimpotrivă, hotărît şi îndrăzneţ, impins de inteligenţa sa rară, de erudiţia sa vastă, de voinţa sa uriaşă, porneşte deodată, cu înfrigurare, pe mai multe căi, la capătul cărora bănuia aceiaşi glorie. Dacă n'a atins-o în măsura lui Tolstoi, vina e numai a lui: a fost prea grăbit, prea înfrigurat, s'a abătut mereu din cale, ademenit veşnic de o ţintă nouă. Şi aceste veşnice abateri, schimbări, l-au făcut să întârzie pe toate drumurile începute, strecurându-i poate în suflet îndoiala dureroasă, amară, că nu va putea ajunge la nici o ţintă ideală, visată.

De aceea poate timidul Tolstoi, isolat în lumea sa de visare netulburată de sgomotul vieţii, a putut să se coboare în adâncimile sufletului său, descoperind comoara tainică de poezie, cu ajutorul căreia i-a fost dat să ajungă cu vremea un mare cântăreţ al poporului rus şi unul din cei mai mari poeţi al lumii.

In aceiaşi vreme Hasdeu, intrat în arena tumultuoasă a vieţii de oraş şi „von den Parteien Gunst und Hass verwirrt", cum spune aşa de bine poetul german, a voit să devină reputat în prea multe direcţii ispititoare, fără să aibă răgazul de a-şi cântări bine puterile sufleteşti. De aceia poate n'a reuşit să devină cu adevărat mare în nici una din ele, lipsindu-i concentrarea şi perseverenţa pe un drum drept şi spre o ţintă unică, pe care să o poată atinge într'o singură viaţă de om.

Tolstoi îşi încearcă numai târziu de tot şi ocazional puterile sale şi în alte direcţii, protivnice firii sale poetice, şi dacă creiază opere mediocre, sau de o valoare discutabilă, rămâne totuşi mare prin operele sale anterioare, pur poetice, neinfluenţate de teorii, principii şi speculaţiuni filosofice, morale şi sociale.

Hasdeu, care debutase în tinereţe cu talent, ca literat, cu încercări remarcabile pline de făgăduinţi, părăseşte repede poezia, pentru a face pe rând politică, ziaristică, istorie, lingvistică, filologie, spiritism ş. a. Iar când ajunge la bătrâneţe părăsit şi deziluzionat, îşi aduce cu regret aminte de tinereţele apuse, când visase şi cântase, fără a fi coborît încă trufaş în lupta mistuitoare a vieţii.

Işi instrună încă odată lira uitată şi cântă duios :

„Aş vrea să smulg din mine un cântec, numai unul,
„Un singur, depe urmă : copil intârziat,
„Ce nu se naşte încă, dar totuşi plin de viaţă
„Duioasa mumă-l simte sub inimă zvâcnind."

Dar totul este în zadar! E prea târziu : inima îi este prea bătrână, sufletul prea îndurerat, iar mâna tremurătoare a uitat deprinderea divină a cântării senine.

De acea poate şi ieşirea violentă, nedreaptă, în potriva autorului „Sonatei Kreutzer", care pornise la drum aproape în acelaş timp cu el şi în aceiaşi împărăţie mare a ţarismului rus autocrat.

Hasdeu, rusofobul, vede pe Tolstoi intrând triumfal, ca un alt ţar, în mica sa patrie adoptivă, română ; se înfioară şi se revoltă deopotrivă ca în faţa unui năvălitor barbar.

Şi totuşi Tolstoi, care vizitase în tinereţe pământul primitor al României, nu revine în ea cu cnutul ţarului moscovit, pentru a o subjuga, ci pentru a o cuceri cu farmecul blând al poeziei sale neîntrecute.

O invidie târzie, neputincioasă şi cu atât mai puţin justificată îşi manifestă Hasdeu faţă de Tolstoi, când ne gândim la sufletul mare, curat, evangelic al apostolului din Iásnaia Poliana, care ne-a iubit deopotrivă şi pe noi, dacă nu ca Români, desigur ca făpturi ale aceluiaş Dumnezeu.

Liviu Marian

Tragedia celor trei

I

Alăturea de drumul din răscruce,
La margina livezii de pomăt,
Au răsărit trei oameni de omăt:
Tus-trei în spate poartă câte-o cruce.

Un moș, un om în vârstă și un făt.
El cată drept în zarea ce străluce,
Bătrânul gârbov crucea greu își duce,
Celalt cu dor se uită îndărăt...

Se uită îndărăt spre soare-apune;
Din volbură de flăcări și din scrum,
Incheagă o măreață viziune...

Trei oameni de zăpadă fără nume,
Cu alte orizonturi și-altă lume,
Deşi cu toții merg pe-acelaș drum...

II.

Şi totuş stau la marginea livezii,
Dar de batjocură şi de ocară...
Potăile şi câinii îi spurcară,
Îi arse 'n faţă gerul Bobotezii,

Copiii răi cu petre-i lapidară
Şi-i prohodiră noaptea huhurezii..
Iar într'o zi — la cumpăna amiezii —
O moină rea cu ceaţa ei murdară

Le supse 'ncet fiinţa lor plăpândă:
Trei corpuri de omăt căzură peste
Şi 'n marea de zăpadă fumegândă...

Şi 'n locul unde-au stat şi unde-au mas,
Din cei ce-au fost nimica numai este,
Doar crucile de lemn au mai rămas.

Donar Munteanu

CUGETĂRI.

Simţirea e sufletul ideilor. Dacă simţirea lipseşte, ideile sunt numai vorbe şi apar în viaţă moarte.

*

Nu există oameri pe deplin inteligenţi. In capul fiecărui om este câte un epuraş.

*

Hâtria este o fracţiune a inteligenţii, ce vrea să ţie locul întregului şi să domine restul.

Vasile L. Laşcu.

Alexandru Sturza

Alexandru Scarlatovici Sturza este un scriitor basarabean fin limba rusă aproape necunoscut istoricilor literaturii române, iul primului guvernator al Basarabiei, precum singur se recomandă, în povestirile călătoriilor sale invocate de d-l Şt. Ciobanu [1]) spre a ni-l evidenţia ca pe un „mare patriot basarabean care visa unirea tuturor Românilor"; un scoborîtor din familia de boieri şi domnitori care dădu Moldovei pe primul ei domnitor pământean, un cărturar care a purces din Basarabia, unde tatăl său se stabilise încă înainte de 1812 cu două decenii, ca să râdice origina sa basarabeană până în sfera împaratului Alexandru Pavlovici şi a unor stâlpi ai literaturii ruse, precum au fost Jukovschi, Puşchin, Gogol şi arhiepiscopilor Borisov, Nevodcicov şi Neofit.

A. D. Draganov, în lucrarea sa *Besarabiana*, după ce stabileşte datele biografice ale lui *Alexandru Sturza* 1791—1854, arătându-l descendent al princepelui Scarlat Sturza şi principesei Moruzi, ce şi-a primit educaţia în Rusia şi învăţământul superior în Germania, adaugă lista [2]) lucrărilor şi articolelor cu cuprins religios, filosofic şi politic, care l-au făcut între contimporani atât de cunoscut ca diplomat şi publicist apărător al absolutismului luminat, şi mistic luptător al pravaslaviei:

1. Meditare despre învăţătura şi spiritul bisericei pravoslavnice, Vaimar 1816.

2. Consideraţii asupra doctrinei şi spiritului bisericei ortodoxe, 1817.

3. Memoriu asupra stării actuale a Germaniei, 1818.

4. Grecia în 1821. Leipzig 1822.

---

1) Cultura Românească în Basarabia pag. 316.

2) A. D. Draganov — Bessarabiana — Chişinău 1911 pag. 192.

5. Credinţă sau nălucire, Odessa 1833.
6. Eugeniu Bulgaris şi Nic. Teotokis, precursorii renaşterii intelectuale şi naţionale a Greciei, Paris 1839.
7. Idealul şi imitaţia în artele frumoase. Odessa 1842.
8. Ceva despre filosofia creştină. Moscova 1844.
9. Ceva despre etimologie şi estetică în raport cu istoria şi stiinţa trecutului. Moscova 1844.
10. Scrisori despre îndatoririle sfântului cler.
11. Manualul creştinismului pravoslavnic. Odessa 1849.
12. La moartea lui V. A. Jukovschi.
13. Amintiri despre N. V. Gogol.
14. In amintirea lui V. A. Jukovschi şi N. V. Gogol.
15. Monumentul lucrărilor binevestitorilor ruşi pravoslavnici de la 1793 până la 1853. Moscova 1857.
16. Panegiric prinţului Alexandru Nicolaevici Goliţin. Petersburg 1859.
17. Opere postume religioase, istorice, filosofice. Paris 1858—1861.
18. Amintiri despre viaţa şi activitatea contelui Ivan Antonovici Capodistria, conducătorul Greciei. Moscova 1864.
19. Despre soarta bisericei pravoslavnice ruse în timpul domniei împaratului Alexandru I.
20. Amintiri despre M. L. Magniţchi.
21. Scrisori către N. I. Greci.
22. Despre baronul Stein.
23. Scrisoare catre M. P. Sumarocov.
24. Scrisori către A. G. Troiniţchi.
25. Scrisori către arhiepiscopul Inochentie.
26. Corespondenţa cu M. P. Pogodin.
27. Despre Convorbiri şi Arzamas.

La aceste se pot adăuga altele despre care pomeneşte însuşi autorul în povestirile călătoriilor sale; astfel, spune Sturza, că aflându-se în capitala monarhiei austriace, a dus dar hramului bisericii consulare lucrările sale noi, două traduceri franceze: [1]) o liturghie şi predicile preaosfinţitului Inochentie de la Harcov·

[1]) A. Sturza: Carnetul de note a unui călător fără voie, Moskvitianin 1847, Nr. 1, Cap. VI, pg. 40.

Unele din aceste studii au fost scrise ocazional, precum a fost *Memoriul asupra stării actuale a Germaniei* din 1818, alcătuit din însărcinarea împaratului Alexandru Pavlovici, spre ştiinţa membrilor congresului de la Aahen (Aix-la-Chapelle) 1818, în care critica directivele instituţiunilor superioare de învăţământ din Germania, unde trăise timp îndelungat, fiind căsătorit cu fica profesorului universitar german Ghr. W. Hufeland.

De asemeni lucrarea *Credinţă sau nălucire* fu scrisă cu ocazia uciderii lui *Capodistria*, în cancelaria căruia servise ca diplomat şi consilier de stat. Această lucrare, scrisă în limba rusă, a fost tradusă în limba franceză şi germană, altele invers, au fost traduse în limba rusă după originalul francez, precum a fost studiul asupra precursorilor renaşterii intelectuale şi naţionale a Greciei, iar altele au apărut în mai multe ediţii cu răsunet în mişcările culturale contimporane din Rusia, precum au fost scrisoriile despre îndatoririle clasei duhovniceşti, ce au apărut în patru ediţii pănă în 1844.

Prin o atât de bogată activitate publicistică Al. Sturza s'a impus curând atenţiei înaltelor cercuri politice şi culturale din viaţa rusească; avem totodată şi justificarea admiraţiei din partea lui F. F. Vighel, Pogodin sau N. D. I. Pisarev pentru proeminenta personalitate a cărturarului basarabean.

Să urmărim deci, mai de aproape, manifestarea sufletească, sentimentele şi ideile lui Alexandru Sturza în lucrările sale.

Povestirile sale de călător fără voie, cum se intitulează, prin Viena şi Veneţia până la Roma, cuprind şase părţi şi anume: 1. Jurnalul de drum de la Bender la Viena. 2. Drumul de la Viena la Veneţia. 3. Drumul de la Veneţia la Nizza prin munţii Apenini. 4. Călătoria la Roma prin Livorno. Şederea în Roma. Intoarcerea la Nizza. 5. Drumul înapoi prin Genua, Milan şi Tirol la Viena. 6 Drumul înapoi din Viena prin Galaţi la Odesa.

Impresiile puternice ce i-au rămas în suflet răsar din aceste povestiri, evocând natura cu priveliştele ei mângăioase din stepe şi munţi, sau operele şi monumentele de artă din oraşele italiene: basilicele înflorite în stil bizantin şi bisericele ce mărturisesc încă toleranţa credinţelor religioase din republica veneţiană; cu atenţiune Al. Sturza urmăreşte manifestările bisericei pravoslavnice în aceste ţinuturi ale apusului, unde împărăţeşte catolocismul şi de unde purcede Unia.

La plecarea şi întoarcerea din această călătorie Al. Sturza avea să străbată deacuzmezişul Basarabia, Bucovina şi Moldova de jos. Oraşul Bender îi evoacă amintirea lui Carol al XII-lea şi a luptelor acestuia cu Turcii. Chişinăul înfloreşte[1]) şi se desvoltă treptat în partea nouă a oraşului, întemeiată încă din timpul guvernării tatului său, afirmă Al. Sturza; cu străzile largi, presărate cu nisip ce conduc spre soborul nou înconjurat de un întreg crâng de arbori şi cu o populaţie de 35.000 de locuitori. Oraşul Bălţi constitue punctul central al comerţului de animale între Rusia şi Austria, iar de pe înălţimile Nouei Suliţi, orăşelul de la „graniţele Imperiului", privirile străbat în cele trei stăpâniri: turcească, austriacă şi rusească. Cernăuţul, oraşul cu aer înbălsămat şi împrejurimi admirabile din Bucovina care a fost deslipită de Moldova şi anexată Austriei prin tratatul de pace de la Sistovsk, se vede de departe pe culmea muntelui, tivit la poalele lui de cotiturile Prutului. Astfel, Al. Sturza, la fie-care pas, în fie-care oraş nou pe care-l întâlneşte, la fie-care înfăţişare nouă a naturii, găseşte o amintire nouă, o notă cu caracter istoric, etnografic sau social. La întoarcere pe apele Dunării, după ce vorbeşte despre mişcarea de redeşteptare a poporului sârb, ajungând pe ţărmurile Valahiei şi aruncând apoi ancora în faţa Brăilei, îşi reaminteşte de câte ori această fortăreaţă fatală a îndurat asediuri sângeroase, de câte ori a fost luată cu asalt, incendiată şi stropită cu sângele armatelor ruseşti.

Acum nu se mai văd blestematele şanţuri şi metereze; giamia principală a fost transformată în biserică creştină; oraşul este în plină înflorire; comerţul însufleţeşte noul port şi binele obştesc al locuitorilor creşte ca un monument viu, neconstruit de mâna omenească al protecţiuni lui Nicolae I.

In general, spune Sturza, de când condiţiunile bine-făcătoare ale tratatului de la Adrianopol au dat la pământ pe ţărmul stâng al Dunării, întăriturile de la Turn, Giurgiu şi Brăila, şi au dat principatelor dreptul la garda populară şi la liberul comerţ, Valahia şi Moldova au fost răsplătite în plin pentru imensele jertfe şi suferinţi la care s'au expus din iubirea şi devotamentul pentru Rusia, în decurgerea unui întreg veac.

[1]) Impresiile lui Alex. Sturza sânt redate în rândurile ce urmează în traducere românească mai mult sau mai puţin liberă; pasagiile necesare caracterizării ulterioare vor fi reproduse în ghilimele.

Aici Alex. Sturza aminteşte întâmplările cu trecerea lui D. Cantemir de partea Rusilor şi salvarea lui din tabăra de răsboi

A Стурдза   Αλεξ Στούρζας   A de Stourdza

înconjurată de cetele de eniceri ale marelui vizir: Renumitul principe D. Cantemir, ascunzându-se în timpul tratativelor în trăsura Impărătesei Ecaterina I, a fost mântuit de la moarte prin mărinimia Impărătesii ruse, căci Turcii cereau cu insistenţă ca o condiţie a păcii să le fie predat domnul Moldovei. Dar Petru, după mărturisirea istoricilor contemporani, înfruntând extrema primejdie a situaţiei sale, răspunse celor ce tratau cu el, că mai curând cedează ţinuturile cucerite până la Kursk, de cât să consimtă a preda Turcilor pe Cantemir.

Vorbind apoi despre ocuparea Hotinului şi de expediţiile lui Rumianţev, Suvorov, Potemkin în timpul domniei Ecaterina II şi de răsboiul lui Alexandru I cu sultanii turceşti, revine iarăşi la soarta principatelor româneşti: Iar principatele au rămas sub conducerea şovăelnică a domnilor aleşi pe timp de şapte ani, au suferit de încartiruirile armatelor turceşti în cetăţile de pe malul stâng al Dunării şi au fost împedecate în desvoltarea şi prosperitatea frumosului şi bogatului lor pământ.

Reluând apoi firul povestirei călătoriilor sale, Sturza spune că, debarcând la Galaţi, fu surprins de activitatea comerţului de acolo: în port fâlfâiau steagurile tuturor popoarelor europene, vapoarele fumegau şi cu grabă se încărcau vasele de comerţ; oraşul apare reînviat şi se desvoltă în proporţii neobicinuite. Aceste urme ale influenţei bine făcătoare a Rusiei îi apar lui Sturza ca cea mai bună desminţire a svonurilor falşe şi a criticilor răutăcioase pe care şi le permit invidioşii colosului nordic.

Am arătat chiar la începutul acestei cercetări că d-l Ştefan Ciobanu, analizând unele studii ruseşti asupra trecutului şi culturii Românilor datorite unor scriitori literari sau ştiinţifici moldoveni din Basarabia, caracteriza pe Alex. Sturza ca pe un „mare patriot basarabean, cara visa unirea tuturor Românilor". D-sa îşi sprijinea această afirmaţie pe o citaţie din povestirile călătoriei de care am vorbit, care în adevăr merită să fie subliniată: „Acest colţişor al pământului meu natal este numai un mic exemplu de frumuseţile şi bogăţiile Moldovei", spunea Sturza atunci când descria frumoasele perspective ce se deschid privirilor din oraşul Chişinău spre orizontul mărginit de culmi, podgorii, sătucene, „...spre a le cunoaşte şi a le putea admira mai bine, trebuie să vizitezi mănăstirile de pe valea Orheiului,

sau şi mai bine să treci Prutul şi Siretul, ca să vezi munţii Neamţului şi a Pietrei, împreunarea Bistriţei şi a Siretului, într'un cuvânt, să vizitezi locurile slăvite prin glorioasele fapte ale lui Ştefan cel Mare".

De asemeni d-l Ciobanu se raporta încă la aprecierile lui F. F. Vighel, fostul vice-guvernator al Basarabiei, asupra boierilor basarabeni din prima jumătate a veacului al XIX-lea; „Nimeni din ei nu ştia ruseşte şi nu avea curiozitatea să vadă Moscova sau Petersburgul; din cuvintele lor se putea observa, că ei consideră nordul nostru ca o ţară salbatecă. In schimb mulţi din ei călătoriau la Viena".

Iar despre Sturza, căruia i se atribuia planul păstrării şi răspândirii obiceiurilor şi drepturilor moldoveneşti în Basarabia, afirma, că „el nu-şi ascundea dorinţa sa de a vedea Moldo-Vlahia ca o împărăţie deosebită (independentă) împreună cu Basarabia, Bucovina şi Transilvania" [1]).

Toate aceste subiective mărturii nu sânt îndestulătoare spre a împlini o caracterizare lipsită de unilateralitate pentru un boier din viţă de cneaz, precum a fost Alexandru Sturza.

Aspectul psihologic este în fond mult mai complect şi definirea lui, fără a altera pecetea istorică a timpului, deasemeni trudnică.

„Basarabia poate fi socotită ca o piatră preţioasă în coroana autocraţilor noştri" [2]), spune Sturza, vorbind despre bogăţiile provinciei. Pentru Sturza, Renii erau primul oraş rusesc când se întorcea dela Galaţi, precum Noua Suliţă era graniţa împărăţiei ruseşti la trecerea lui în Austria. „*Noi Ruşii*, spune Sturza, în povestirile călătoriei, suntem întrucâtva asemănători sburdalnicilor copii, cărora li e foarte greu să stee în jilţurile străbune, or cât ar fi ele de comode" [3]).—Iar în cursul călătoriei, când pleacă din Parma, scoborînd Apeninii, priveliştele naturii îi amintesc de „*Matuşca-Rosia*" [4]), tot aşa precum la întoarcere, ajungând la Reni, se grăbeşte să exclame: „După o lipsă de nouă luni noi sântem iar acasă, în Rusia, pe vechiul pământ dacic" [5]).

[1]) Cultura Românească în Basarabia pg. pg. 326–327.
[2]) A. Sturza Op. Cit. pg. 4.
[3]) Idem Op. Cit. pg. 2.
[4]) Idem Op. Cit. pg. 15.
[5]) Idem Op. Cit. pg. 46.

Mişcările revoluţionare ale Românilor din Ungaria, pentru a impune alegerea de episcopi români în locul celor sloveni, sânt privite în cadrul neînţălegerilor ortodoxe şi luptelor regretabile pentru heghemonie, de natură să slăbiască puterea de rezistenţă a pravoslavnicilor.

Iar altă dată, când la 1852 Rusia perdu pe cei doi mari scriitori Jucovschi şi Gogol, Alexandru Sturza scrie: „Am adus din inimă un prinos de iubire şi recunoştinţă lui Caramzin, Şihmatov, Goliţîn şi Inzov şi altor contemporani ai mei. Nu voi tăcea nici despre Jucovschi şi Gogol: mă vor înţelege şi vor simţi cu mine, în Rusia, toţi adevaraţii admiratori ai operii naţionale şi ai mărirei patriei. Şi, fără îndoială, unii vor putea incomparabil mai bine de cât mine să deplângă şi să veşnicească ireparabilele noastre perderi... Dar de ce să mărim cu presimţiri întunecoase durerea de astăzi?

Patria noastră este mai tânără de cât apusul obosit, în sânul căruia o mediocritate decolorată a înlocuit aproape pretutindeni pe oamenii puternici în cuvânt şi în faptă" [1]).

In sfârşit Sturza îşi încheie astfel povestirile călătoriei din apus, cu amintirea tristă a morţii surorei sale:

„Ne am oprit în treacăt la conacul văduvit, numit Manzâri, construit de sora mea, unde căsuţa modestă sub umbra deasă de copaci, bisericuţa singuratică, şcoala şi de pe culme — *figura de marmoră a lui Alexandru Blagoslovitul* — au fost un adăpost liniştit şi tăcut ce mângăia pe călătorii obosiţi cu gândul trecerii repezi a tuturor tulburărilor şi sbuciumurilor pământeşti" [2]).

Amestecul acesta de aprecieri, în care se încrucişează accente din imnul pentru binefacerile protecţiunii ruseşti cu isbucnirile spontane a unor sentimente de legături organice cu pământul basarabean, tradează procesul tragic ce se petrecea în sufletul boierilor moldoveni din Basarabia veacului al XIX-lea; prestigiul impunător al marelui imperiu rus şi ascendentul culturii şi mai ales al literaturii ruse, impunea punctul de vedere rusesc în aprecierea faptelor politice şi a împrejurărilor istorice ale timpului, în conflict adeseori cu sentimentele reamintitoare a vechilor obârşii moldoveneşti. Adevărul istoric ne impune însă cunoaşte-

[1]) Prinos în amintirea lui Jucovschi şi Gogol pg. 213 — 214.
[2]) A. Sturza: Carnetul de note, pg. 48

rea neafectată a înfățișării sufletești la unii reprezentanți ai claselor de sus, aruncând o lumină mai vie peste figurile reprezentanților claselor de jos și în special ai țărănimii, luptători fără prihană și păstrători ai tradițiilor naționale. Cu atât mai mult că Moldovenii contribuiau astfel cu încă un nume la deștelenirea orizonturilor culturii rusești, așa după cum atâtea generații la Ruși s'au deprins să gândească după stihul învățăturilor unui fiu de domnitor român, cum a fost Antioh Cantemir și după cum, de altfel, atâtea generații la Români au început să-și modeleze graiul și gând'rea după ritmul, măsura și învățăturile versurilor unui Donici sau Stamati, când acestea nu reprezentau de cele mai multe ori de cât transpunerea românească a învățăturilor versificate mai înainte în rusește de Hemnițer, Izmailov sau Crylov! Deacurmezișul tulburilor combinații, prin care oamenii politici, adeseori, căutară să încrucișeze destinele popoarelor, acestea continuă să colaboreze, infiltrându-și reciproc comorile moștenite de cultură și civilizație străbună, până când nu există încă putere în lume care să curme firul acestor contribuții reciproce între popoare.

Și totuși, Alexandru Scarlatovici Sturza rămase tipul reprezentativ al boierilor moldoveni din Basarabia, pentru care dragostea inimii lor nu a fost niciodată copleșită de cotropitorul prestigiu al protectoratului imperial, cu toate înăbușitoarele ademeniri, prin care centrul lumii rusești căta să momească mai ales periferiile străine ale împărăției.

I. Negrescu.

CUGETĂRI

Se poate tot așa de ușor dovedi că ideile cârmuesc lumea, precum se poate dovedi, că lumea este cârmuită de simțiri, căci ideile sânt ecourile simțirilor, sau, dacă ne-am exprima într'un stil oriental, rațiunea rece transformă apa curgătoare a simțirilor în ghiața gândurilor.

*

Cu câtă elocvență mai discută inteligența cu conștiința, atunci când se pregătește să se alătureze la o netrebnicie, sau săși facă un idol.

Vasile L. Lașcu

Lupta.

Stăpânitori de'ntinderi pale,
măreții vulturi iau avânt...
iar noi, pigmei pe-acest pământ,
nu știm decât de griji și jale.

In clocotul răsvrătitor —
sălbatec muget de cascade —
nu-i imn acelor care mor
pentru idei pe baricade?

Lovind cu furie 'n granit,
cu ceru 'n vrajbă-i veșnic Marea,
protestul ei înăbușit
strigând, își blestemă 'nchisoarea.

Când meteori dispar în van,
când orice foc din jur se stinge,
ea *'n căinare par'că plânge —*
nu-i plâns — e scrâșnet de titan.

1932 Ianuarie

Iorgu Tudor.

Pagini uitate

Am luat parte, cu entuziasmul tinereții, la manifestația cetățenească de protestare împotriva țarismului care înnăbușă poporul moldovenesc din Basarabia, în anul 1912, la Galați, atunci când peste Prut cântau fanfare ce proslăveau anexarea provinciei românești.

Cu 6 ani mai înainte, în parcul Carol din București, am stat zile întregi, cu ochi prinși de pecețile în surguci, de pe documentele răspândite pe pereții Cetății Hotinului.

Cu prilejul marei expoziții din 1906, d l N. Iorga a adunat cu grije tot ce era mai interesant în legătură cu trecutul Basarabiei și aveam și eu mândria să așez în pavilionul ridicat atunci stampe, medalii, acte, cărți, din care tresărea sufletul îndurerat al provinciei busjugate.

Poate de-atunci mi-a rămas în gând icoana tristă a vieții duioase și mistice a fraților de departe.

Au început să sosească apoi primele numere din „Cuvânt Moldovenesc" și legătura a devenit mai strânsă și dorul de frați mai aprins.

Cu adâncă bucurie am primit apoi în Decembrie 1917 hotărîrea, ce mă trimetea împreună cu alți colegi, să trecem Prutul și să... cucerim Basarabia.

Zile grele au urmat, dar și clipe de izbândă.

Prin satele moldovenești din jurul Chișinăului și mai apoi spre Bălți, Orhei și Soroca au pornit doi câte doi, pelerini, purtând în sufletul lor jalea și obida pentru cei rămași departe, dar și entuziasm, încredere și mândrie pentru lupta sfântă începută de ei.

Ce păcat că nu s'au păstrat toate actele adunate în Chișinău despre acțiunea desfășurată la începutul anului viforos 1918 de cărturarii răspândiți prin satele basarabene. Poate că revista „Viața Basarabiei" va realiza acest deziderat, făcând apel la toți acei cari au luptat în zile grele pentru unire, să trimită amintirile lor, spre a fi publicate.

E netăgăduită însemnătatea acţiunii desfăşurate în primele luni înaintea proclamării unirii Basarabiei, de către trimişii Ţării ce terminase un războiu crunt şi era în aşteptarea înfrigurată a unei păci jignitoare.

Modeştii cărturari veniţi peste Prut au secondat cu deosebit succes sforţările depuse în centrul provinciei de luptători basarabeni în Sfatul Ţării.

In vremea aceea de frământare şi de cumplită nesiguranţă, solii României libere plămădeau sufletul naţiei în satele moldoveneşti, picurând în paharul cu otravă al revoluţiei, lacrămile calde ale fraţilor cu iubire adâncă.

Nu putem uità nopţile de veghe, prin satele pierdute în întunerecul rece al câmpiilor, sau prin preajma codrilor, când slova cărţilor ce purtam în desagi răsuna viu şi cu folos, întipărindu-se în sufletele ascultătorilor ţărani.

În zilele dintâi am fost isgoniţi, chiar loviţi uneori, dar numai după 2 săptămâni frunţile s'au înseninat şi valul cald al sângelui şi-a făcut drum uşor, contopind inimile şi gândurile noastre.

Spre voi moşnegi cu plete dalbe, din Căpriana, Truşeni, Pănăşeşti, Lozova, Vorniceni, îmi îndrept în clipa asta gândul, spre voi, ţărani cuminţi cari ne-aţi înţeles uşor pornirea noastră spre voi, cărora se datoreşte unirea adevărată.

Am trăit clipele de sărbătoare, când deputaţii Basarabiei se îmbrăţişeau, cântând imnuri de slavă, pentru săvârşirea minunii...

De ce n'au avut parte să se bucure cu aceiaşi frenezie, acei ce-au căzut jertfe pe altarul Patriei ?

Să păstrăm deapururea icoana vie a strălucitului fiu al naţiei, Simeon Murafa, a energicului Hodorogea şi a duiosului poet Mateevici.

Cu gândul la ei să ducem lupta înainte, ridicând la lumină şi vieaţă fericită norodul basarabean

Ca într'un film trec înaintea ochilor adunările mari de profesori şi învăţători, ce veneau cu grabă să se împărtăşească din isvorul curat al românismului.

Setea de vieaţă şi de cultură a fraţilor ce-au stat departe de noi a fost pentru zilele acelea un semn că, Basarabia năzueşte cu tot dinadinsul să se contopească definitiv cu patria liberă.

Inchinare smerită blândului bucovinean, Gh. Tofan, se cade să-i aducem, pentru jertfa ce-a făcut, lăsând fraţilor din Basarabia, pe cari aşa de mult i-a iubit, toate gândurile şi toată simţirea sa.

. . . .

Au urmat apoi zile de linişte şi muncă. Cine poate tăgădui sforţările eroice ale conducătorilor provinciei dintre Prut şi Nistru, spre a răspândi intens raze de lumină pe ogorul înţelenit al satelor noastre?

Şcoala basarabeană, în frunte cu profesorul harnic şi entuziast, d-l Ştefan Ciobanu, şi-a făcut cu prisosinţă datoria în primii ani după unire.

Indemn şi întrecere din partea tuturor, vedeai pretutindeni, spre a răspândi cultura şi limba românească, acolo, unde stăpânise — prin vitregia vremilor — limba şi cultura streină.

Elanul şi entuziasmul n'au ţinut însă prea mult.

Imprejurările vieţii politice au dictat măsuri cari ai paralizat în bună parte bunele începuturi.

Cultură românească în Basarabia? Unde sunt tipografiile care să fi publicat cărţi multe, spre a fi răspândite prin satele noastre?

Unde ne sânt scriitorii, a cărora slovă să pătrundă inimile, să potolească patimile şi să tragă brazdă adâncă şi fecundă?

Ce reviste de cultură generală au apărut sub egida guvernanţilor, cari au stăpânit şi au condus fără atentă grije destinele acestei provincii?

Salutăm cu încredere iniţiativa directorului revistei „Viaţa Basarabiei", care-şi propune să realizeze gândul nostru, al acelora cari doresc să fie ridicată Basarabia în lumina adevăratei civilizaţii şi puternicei culturi naţionale.

Nădejdea noastră ajunge până la ţinta ce şi-a propus d-l Pan. Halippa, cu o singură condiţiune: să vină toţi la muncă spornică, cu gândul curat al interesului obştesc, lăsând cât mai departe amăgirea şi deşertăciunea unei vanităţi ce nu poate fi cu nimic justificată.

Cu acest gând, doresc izbândă deplină „Vieţii Basarabiei" şi vieaţă lungă.

T. Iacobescu.

Basarabia arheologică şi artistică

Ştiinţele istorice, arheologia şi istoria artelor, alcătuesc astăzi discipline bine închegate în toate ţările, acest patrimoniu de civilizaţie interesînd nu numai pe specialişti, ci şi păturî largi ale unui popor. E suficient să amintim avîntul, pe care l-au luat muzeele în desvoltarea culturală a unui popor, pentru a ne da seama de importanţa studiilor arheologice şi artistice. Se pare chiar că ele servesc de minune tendinţele general politice de cît mai largă democratizare în sensul luminării maselor; şi ca dovadă, in extremis, progresele uimitoare — recunoscute de specialişti — în Rusia Sovietelor, unde museologia se bucură de-o atenţie, pe care ar trebui s'o rîvnim.

Din acest punct de vedere noi suntem încă la 'nceput şi în deosebi în Basarabia. Dintre provinciile României de azi ea este cea mai puţin studiată ca arheologie şi artă, cu toate că faima cetăţilor depe Nistru şi ale covoarelor naţionale — ca să luăm numai cîte un exemplu tipic — este pretutindeni răspîndită. Pe când Dobrogea — de pildă — s'a bucurat de-o atenţie deosebită imediat dela alipirea ei — cu prilejul semicentenarului s'au scos la iveală instructive studii recapitulative ale acestor cercetări —, foarte puţini specialişti au calcat meleagurile de dincoace de Prut şi atunci cam sumar. Cît despre fiii ei, familiarizaţi cu disciplinele arheologo-artistice, bunele intenţii n'au lipsit, dar realizările lor pot fi considerate de începuturi, care cu atît mai mult trebuiau să trezească interesul altora.

Incă dela Dimitrie Cantemir, în a sa „Descriptio Moldaviae", se dau ştiri asupra cetăţilor, unele dispărute azi şi asupra cărora se mai pot culege ştiri din călătorii ce-au trecut pe aici în veacul XVIII sau prima jumătate a celui următor. Pe timpul dominaţiei ruseşti, mai toţi monografiştii Basarabiei — dela Zasciuc (1862) la Cruşevan (1903) — au dat câteva înformaţii asupra materialului arheologic — artistic, doar sub titlu indicator. Prin înfiinţarea societăţii arheologice

dela Odessa s'ar fi ajuns la complectarea lacunei, întrucît activitatea studiilor ei se extinde şi asupra Basarabiei vecine. Dintre aceste cercetări cunosc doar acele făcute de-un membru al ei la Petreni -- Bălţi, unde s'a scos la iveală o interesantă staţiune neolitică, probabil materialul aflat transportîndu-se la Odessa; de asemeni, cercetările la Cetatea Albă şi la Anadol.

Incă depe atunci s'a organizat, sub auspriciile arhiepiscopiei, o „Societate istorico — arheologico — bisericească" cu sediul la Chişinău, care publică şi un anuar — dela 1918 în romîneşte; s'au scris cîteva studii cu privire la monumentele religioase, nu totdeauna însă cu caracter strict ştiinţific. Acestei societăţi se dotoreşte şi organizarea unui muzeu bisericesc la Chişinău.

Dintre învaţaţii români, afară de studii istorice, ca „Cetatea Albă şi Chilia" de Iorga sau însemnările lui Bogdan şi Lapedatu, niciunul nu s'a ocupat, pănă la război, de monumentele Basarabiei. După unire s'a organizat o secţie a Comisiei monumentelor istorice, sub preşidenţia lui Paul Gore şi apoi a lui Şt. Ciobanu, singura instituţie cu caracter ştiinţific, căreia i-a căzut sarcina grea de-a studia şi pune 'n valoare monumentele şi urmele trecutului arheologic — artistic, care se mai păstrează în Basarabia. S'au publicat deja trei Anuare (1924, 1928 şi 1931), cu studii îmbrăţişînd întreg domeniul, de care ne ocupăm, care nu sunt de cât tocmai indicii de ce tezaur s'ascunde aici. Dar, dacă vrednicie şi pricepere nu lipsesc preşedintelui ei, comisiunea nu este bine'ntocmită şi 'n deosebi nu are suficient sprijin dela centru. Ca generalităţi s'au mai publicat cîteva studii în „Monografia Basarabiei" din 1926.

Aceste publicaţii se ocupă în genere de monumentele mai noi, ce de fapt sunt inferioare ca valoare artistică similarelor lor de peste Prut. Mult mai interesant pare a fi trecutul şi mai îndepărtat. De cînd împrejurările m'au adus pe aceste locuri, am căutat să mă documentez asupra acestui trecut şi numai din cîteva puncte de reper mi-am format ideia că un teren virgin şi făgăduitor se deschide înaintea viitorilor cercetători. Cum şi alţii şi-au pus întrebarea asupra problemei pur arheologice — socotiţi numai că nici o cetate nu are încă o monografie complectă din acest punct de vedere — s'a ajuns la indicaţii foarte interesante.

Din clasicele diviziuni ale civilizaţiei omeneşti: preistoria, protoistoria şi istoria propriu zisă, Basarabia se înglobează tuturor,

chiar şi primei, după unele cercetări mai noi, asupra cărora vreau să accentuez. Preistoria, ştinţă creată în a două jumătate a veacului trecut cu multă nuanţă pasionantă, este azi divizată în patru epoci: paleolitic sau epoca pietrei cioplite, neolitic sau epoca pietrei şlefuite, epoca bronzului şi aramei, şi epoca fierului, de cînd datele pot fi culese mai lesne. Pentru restul României de mult încă ştiinţa cunoaşte staţiuni foarte importante—să amintim doar Cetăţuia-Cucuteni din jud. Iaşi—care dovedesc că'n neolitic pămîntul romînesc era locuit de-o populaţie avansată în civilizaţie. Pentru epoca paleolitică abia recentele descoperiri din Transilvania înglobează România cu'n aport în formaţie. Cît despre protoistorie—epoca bronzului şi a ferului—e suficient să amintesc de monumentala contribuţie a lui Pârvan „Getica", pentru a ilustra rostul populaţiilor băştinaşe în istoria civilizaţiei.

Basarabia să fi rămas departe de aceste focare? Cu toată lipsa staţiunilor preistorice, nu putem răspunde nu. Din cercetările savanţilor ruşi doar 2-3 centre s'au scos la iveală: Pietreni — Bălţi pentru neolitic şi Cetatea-Albă pentru protoistorie. Dar datorită a trei tineri studioşi basarabeni, astăzi avem o schiţă cuprinzătoare a numeroase staţiuni preistorice. In 1928 apare studiul în nemţeşte al d. A. C. Ambrojevici „Omul paleolitic în Basarabia" publicat mai întâi la Berlin şi al profesorului I. N. Moroşanu „Cîteva staţiuni preistorice noi descoperite în Basarabia de Nord", la Iaşi. In anul următor se publică în Analele Academiei comunicarea d. N. N. Moroşanu, fratele primului, „Noi contribuţii preistorice asupra Basarabiei de Nord". Dacă mai adaogăm cîteva tatonări pentru Basarabia centrală, în cîteva sumare cercetări ale d-lui Ciobanu şi subsemnatului din toamna lui 1929—unele publicate de d-sa în „Anuarul Comis. Mon-Ist."—avem suficiente indicaţii şi asupra celui mai depărtat trecut arheologic al Basarabiei.

Am insistat asupra acestor date, puţin cunoscute şi mai puţin accesibile marelui public, pentru a trezi atenţia cîtor mai mulţi faţă de-un ipostaz ingnorat al comorilor, pe care le ascunde Basarabia — căci pentru noi specialiştii ele au valoarea calificativului dat. Şi chiar puţinul cît se cunoaşte încă merită a fi mai bine, mai larg cunoscut.

P. Constantinescu - Iaşi.

Din viața Românilor transnistrieni.

Comuniștii au ajuns la cârma Rusiei cu concursul dat de muncitorime și țărani, în urma promisiunilor frumoase ce li se făceau acestora: *egalitate, fraternitate, pământ și slobodă.*

Se credea că sub stăpânirea acestui guvern „generos" muncitorii și țăranii se vor scălda în fericire. Insă, chiar la început (anii 1919,—20, 21, 22 și 1923) în perioada încubațiunii comunismului, și unii și alții au avut de suferit consecințe foarte grele: foamete nemai-pomenită și lipsa de îmbrăcăminte. Stăpânirea Sovietică, sub diferite pretexte, confisca averea țăranilor și constrângea libertatea lor.

Poporul, văzându-se amăgit, a început să reacționeze contra apăsării comuniștilor, organizând diferite mișcări antirevoluționare.

Ca urmare a acestor mișcări, a fost dobândită o mică libertate în domeniul economic. Libertatea aceasta a măgulit țărănimea în anii 1924—1928. Sătenii se simțeau mai bine, în comparație cu primii ani de stăpânirea Sovietică. Dreptul lor de proprietate asupra produselor agricole se respecta, deși nu în întregime.

In acești ani gospodăriile sătenilor cresc cantitativ și calitativ: unele se ridică până la nivelul antibelic.

In anul 1929 Guvernul Comunist lovește din nou în gospodăria individuală sătească și întroduce Colectivismul. De data aceasta comuniștii au operat mai energic, mai violent și cu mai multă sălbăticie decâi în anii 1920 — 923.

Guvernul a avut succes: țărănimea a fost paralizată ca forță socială și distrusă materialicește: frica și sărăcia au înbrățișat satele din Uniunea Sovietică.

Țăranul pe care-l auzeai înainte foarte des pronunțând vorbele de mai jos: „î-l tai cu toporul pe acela care a îndrăzni

să calce pe pământul meu şi să pună mâna pe averea mea", astăzi renunţă la toate drepturile şi prerogativele lui, spunând: „Na-ţi pământul, na-ţi casa, averea şi haina mea, numai lasă-mă să trăesc aşa cum vreau eu şi să răspir aerul curat, cum l'a dat Dumnezeu".

Ca să-l aducă pe ţăran în această stare, comuniştii s'au folosit relativ puţin de forţa armată. Ca mijloc de luptă ei au aplicat viclenia, îrtrebuinţaţă dealtfel şi în Europa Capitalistă. S'au creat condiţiuni şi împrejurări în măsură să determine pe ţărani ca să lovească cu măciuca în capul lor propriu. Prin aceasta puterea clasei ţărăneşti a slăbit şi comuniştii au scăpat de lovitura toporului. Acolo unde trebuea să ducă o luptă riscată, Guvernul Sovietic declară ţărănimea împărţită în trei clase: culaci, seredniaci şi nezamojnâe şi provoacă antagonismul între ele.

Această clasificare contrazice principiul „Egalităţii" din deviza comuniştilor, dar principiile se pot da şi la o parte.

Cea mai nesuferită clasă pentru comunişti sunt „*culacii*", declaraţi duşmani de clasă ai Comunismului. Culaci sunt ţărani cari posedă sau au posedat o avere mai mare de 5 ha. pământ şi inventar viu, cai, o vacă, câteva oi sau alte bunuri echivalente, la exploatarea cărora întrebuinţau şi mâini străine pe lângă cele proprii. Chiar dacă numai câte un om a luat cândva prăşitori cu ziua la munca câmpului lui, este suficient atâta, ca să fie motivată înregistrarea lui în această clasă de duşmani ai Comunismului.

Culacii deşi sunt consideraţi cetăţeni ai Statului Sovietic, în realitate ei sunt ignoraţi: n'au dreptul de alegători, nu pot să fie aleşi, nu pot ocupa slujbe la stat, nu pot intra măcar ca lucrători în întreprinderile statului, ca să se hrănească. Insă când merge vorba de o muncă gratuită, atunci autorităţile, de orice natură ar fi ele, au dreptul să mobilizeze pe ţărani şi intenţionat se opresc asupra culacilor, pe cari îi obligă să execute anumite lucrări obşteşti, ţinându-i flămânzi zile dearândul.

Este o nenorocire pentru ţăran să aibă căruţă, cu cai: un astfel de gospodar petrece mai mult de jumătate din viaţa lui pe drumuri, transportând persoane administrative, arestaţi, lucruri confiscate, cereale rechiziţionate sau cumpărate dela ţărani contra unor bonuri de achitare a impozitelor, cu care ţăranii sunt impuşi până când se conving stăpânii că nu mai au de unde scoate.

Cărăuşia gratuită şi însoţită de suferinţi îi determină pe ţărani să alunge caii dela casă. Din această cauză preţul cailor a scăzut până la un pud (16 kg.) de făină pe un cal bun.

Culacul n'are asigurată libertatea individuală, el poate fi arestat oricând şi depus în pivniţele selsovietului, numai în urma unui denunţ făcut din răutate sau din naivitatea unor copii, pe care comuniştii îi cred mai mult decât pe oamenii maturi. Din pivniţa selsovietului nu este nici o greutate să ajungă în temniţă „D.O.P.R". Ca să fie condamnat un ţăran la luni sau ani de zile închisoare, sunt destule imputările de această natură:

„S'au găsit la el ascuse 10 kg. făină".

„A tăiat una din găinile lui înregistrate la selsoviet".

„N'a arătat la recensământ numărul adevărat al pomilor fructiferi din livada stăpânită".

Pentru achitarea impozitului culacii sunt scoşi din casele proprii, judecaţi de către judecătoria sătească şi deportaţi în Siberia la muncă silnică în pădurile Taigei. Exilatul perde drepturile de cetăţean pentru 3, 5 sau 10 ani. Pedepsele ce se dau acestor ţărani pentru vrăjmăşia nutrită de ei faţă de comunişti sunt egale cu pedepsele aplicate în România pentru crime premeditate. Sentinţele de condamnare a culacilor rămân fără drept de apel sub motivul următor: dacă satul te condamnă, înseamnă că eşti element vătămător şi urmează să fi izolat.

Numele de „culac" atribuit unui ţăran este egal cu condamnarea acestuia; culacul poate fi bătut, insultat, desbrăcat în mijlocul drumului şi nici o instanţă judecătorească nu-i va face dreptate. Şi este foarte greu să ascundă cineva originea lui de culac, fiindcă la orice prezentare în faţa unei autorităţi, înainte de toate se cere carnetul de identitate, ca să se vadă cu cine au de aface şi cum să fie tratat.

O clasă tolerată în *Soiuzul* sovietic sunt *„seredniacii"*. In ea întră toţi gospodarii mijlocii, posesori de averi mai mici de 5 ha pământ, însă suficiente pentru întreţinerea familiei.

Aceşti mijlocaşi se bucură de dreptul de alegători, însă numai în cazuri foarte rare sunt aleşi în sovietele comunale, unde activitatea lor este urmărită pas au pas de agenţii speciali ai partidului comunist.

Seredniacii au fost lăsaţi în pace numai cu scopul de a nu-i zădărâ atât timp cât Sovietele vor fi ocupate cu distrugerea culacilor. In adoua jumătate a anului 1931 Guvernul Comunist a pornit confiscarea averilor la seredniaci, exilând în Siberia şi o parte din ei, alături de culaci.

A treia clasă ţărănească în Statul Sovietic este gruparea *„nezamojnâe“* compusă din sărăcime, care nu este capabilă să-şi întreţină viaţa prin forţele proprii pentru faptul că este lipsită de bunuri imobile şi avere mobilă.

Pentru a fi primită în această clasă nezamojnică, o persoană n'are nevoe să dovedească stăruinţa şi capacitatea ei de muncă, ci trebue să arăte un trecut bogat în fapte negre şi un staj de puşcărie ţaristă. „Nezamojnâe“ formează singura pătură ţărănească ce se bucură de protecţiunea legilor comuniste. Membrii acestei grupări sunt consideraţi ca cei mai de încredere oameni pentru conducătorii statului. Ei sunt alegătorii şi candidaţii pentru a fi aleşl. In fiecare sat există Comitetul acestor nezamojnâe numit „Com. nezamojnâi“. Preşedintele lui are putere hotărâtoare în sfatul comunal.

Nezamojnâe au misiunea de a denunţa vorbele şi faptele culacilor şi a seredniacilor, primind pentru aceasta recompense şi laude din partea conducătorilor. De aici porneşte antagonismul şi ura de moarte între clasele ţărăneşti din sate: nu vorbesc frate cu frate şi părinţii cu fii. Fiecare clasă vede cauza relelor, în consătenii din altă grupare şi scăparea în moartea lor. „Nezamojnâe“ cred orbeşte că greutăţile vieţii sunt provocate de culaci şi seredniaci.

Un rol importaat în lupta Comunismului cu ţărănimea, are Organizaţia „Comsomol“ — (Asociaţia tinerilor comunişti). In ea sunt atraşi copiii de diferite vârste şi ambele sexe. Aici se speculează naivitatea copilăriei şi idealismul adolescenţei şi tinereţei omeneşti. Copiii sunt măguliţi cu dreptul de a purta armă la brâu, cu încredinţarea supraveghierei oamenilor bătrâni mobilizaţi pentru munca obştească şi, ce este foarte plăcut tineretului, însărcinarea de a controla pe săteni zilnic în gospodăria lor. Cel mai mare eroism pentru un comsomolist este destăinuirea secretelor părinţilor lui şi a rudelor apropiate. Din cauza acestui spionaj soţii nu discută chestiuni politice cu soţiile lor în pre

zenţa copiilor, chiar când ştiu că copiii nu sunt înscrişi în Comsomol. Pericolul vine dela contactul ce-l au copiii pe stradă, unde sunt iscodiţi de alţi copii specializaţi în această direcţie. Informaţiunile căpătate pe această cale sunt primite ca adevărate şi suficiente ca motiv pentru închiderea unui ţăran în pivniţa selsovietului.

Clasificarea ţăranilor în culaci, seredniaci şi nezamojnâe, adaugând şi comsomolismul a distrus puterea de clasă socială a ţărănimei, paralizând prin aceasta pe cel mai mare vrăjmaş al Comunismului.

Astfel se prezintă după revoluţie, sub raportul politic, şi viaţa românilor din stepa de dincolo de Nistru, unde se găsesc într'un număr de 600, 700 mii de ţărani. În numerele viitoare vom încerca schiţarea câtorva alte aspecte din viaţa lor.

St. Bulat.

PASTEL.

Intâii fulgi de nea se cern
Domol, ca'n vise, potolit, —
Şi peste căi şi văi aştern
Vestmântul lor neprihănit.

Din neguroase zări sihastre
Mocnită cade sara'n pripă,—
Şi trec deasupra casei noastre
Corbi mulţi, aripă lângă aripă...

Tăcere... un câne latră'n vis...
Un cal a nechezat... o poartă
A scârţăit, — şi s'a închis...
...Şi uliţa se'ntinde moartă...

Chişinău, 1932. **Al. Terziman**

Femeia basarabeană.

PORTRET

Sufletul ei? O enigmă nedeslegată încă... O îmbinare de misticism... care te face să rătăceşti prin turburătoare labirinte, ori te atrage cu conştiente farmece femenine, după cum aceste două resorturi sufleteşti ale ei: misticismul şi positivizmul, se îngână când unul, când altul biruitor... Spiritul ei? Un freamăt de gânduri arzătoare şi ambiţioase, de visuri şi proecte la care nu renunţă decât în faţa imposibilului redus la cea mai neînduplicată expresie... Chipul ei? O fidelă oglindire a tainei ce stărue în ea şi care-i adună rând pe rând in privire: umbre şi lumini, lumini şi umbre... Pe buze un surâs care-i parfumează cu aroma blândeţii cuvintele, ori care i-ar fi preocupările... Şi înfăţişarea ei?... Inaltă şi impresionantă, concentrând în mers şi în mişcări eleganţa, cu care vrea, parcă, să compenseze întârziata adaptare la cerinţele exagerate ale modei...

Dar temperamentul ei, această forţă motrice a destinului femeii basarabene?... E un flux năvalnic pe marea zbuciumată a sentimentelor, pe cari nu şi le ascunde şi cu mult mai frumos încă, nu şi le reneagă... Temperamentul ei e o fluturare perpetuă de aventuri peste jarul flăcărilor la care nu renunţă... E cântecul pe care-l cântă cu extraordinare vibraţii şi cu ochii închişi pe jumătate...

Firea ei însă nu se lasă dominată. Ea este aceea care domină oameni şi împrejurări. Nu e o contemplativă, ci o impulsivă. Şi nu e răzbunătoare, fiindcă îşi dă bine seama că rănind, nu ţi se duce rana din suflet...

In casnicie femeia basarabeană n'a simţit nici-odată zângănind în urmă-i lanţurile stăpânirii. Dar nici cu jumătăţi de măsură nu se mulţumeşte. Soţii basarabeni îşi înconjoară încă soţiile de vechiul cult, iar ele, la rândul lor, au înţeles că inima bărbatului, ca s'o poţi păstra, nu trebue să o conservi în ghiaţă.

In concepţia ei de existenţă, femeea basarabeană riscă totul pentru bărbatul iubit şi nu cunoaşte noţiunea renunţărilor timpurii. Nici chiar când simte durerosul eveniment al firelor de păr alb...

Mame devotate până la sacrificiu, pătimaşe îndrăgostite, ele totuşi nici odată nu se găsesc în grea cumpănă. Refugiul mistic al femeii basarabene contribue ca fericirea pe care ea şi-o brodează — tocmai pe urzeala aceasta de ocultism, de mister — realitatea vieţii să nu i-o distrame. In sufletul femeii basarabene care şi-a trăit viaţa nu se găsesc paragini, ci numai morminte sufleteşti...

In faţa marelor probleme sociale de azi, femeea basarabeană e o femenistă convinsă, dar nu pripită. Deşi la nici o femee chiar a statelor occidentale lupta pentru un principiu nu a mers atât de departe ca la ea, datorită edificiului tainic ce o susţine...

Dar femeia basarabeană va rămâne mereu femee, ori-cât de variate şi complicate atribuţii masculine ar îndeplini ea în viitor... Fiindcă poartă în însăşi esenţa sufletului ei legile, după care işi organizează viaţa...

Elena Vasiliu - Hasnaş.

MĂRGĂRITARE STRĂINE

Acela care se teme de moarte nu face nici odată fapte de om viu.

Seneca

Nu toţi au casa lor în locul principal, dar toţi se pot încălzi la soare.

Proverb toscan

Prevederea constă în a şti să vezi toate evenimentele posibile înainte de a se îndeplini şi a şti să previi consecinţele.

Cicerone

Răbdarea este un arbore a cărui rădăcină e amară dar ale cărui fructe sunt foarte dulci.

Maximă persană

Psalm

PENTRU ZILELE DE ASTAZI.

Fericit bărbatul care
A trăit acum un veac
Ş'-a pornit cu pasul mare
Pe acel modest drumeag,
Ce şi l-au roit strămoşii
Pentru libertatea ţării,
Cu-a lui zări de sânge roşii —
Vestitoare Invierii!

Dar amarnic de bărbatul
Care 'n viaţă rătăcind,
I-a sosit chiar azi veleatul
Să răspundă, rând-pe-rând,
Pentru-a fraţilor durere,
Pentru nedreptatea crudă,
Pentru mările de fiere,
Pentru faptele de Iudă!

In aceste vremi fatale
Pentru lume, pentru om,
Când a plângerilor vale
E în pară de Sodom,—
Tot bărbatu-şi datoreşte
Viu respect pentru menirea
Ce i-o cere 'n chip fireşte
Şi i-o dă Dumnezeirea.

Lui îi sânt lăsate 'n seamă
Cerul cu zeeşti porunci,
Lui i-i dat ca fără teamă
De morminte şi de cruci,
Să coboare şi să suie
Toate scările din viaţă
Cu fucei rânjind de cuie
Şi cu capătul în ceaţă.

Omule, ia seama bine,
Ai curaj şi fii bărbat!
Dacă vremi de groază pline
Chiar la poarta casi-ţi bat,
Tu la glasul lor năvalnic
Şi la mugetul furtunei,
Dă răspuns, şi nu şăgalnic,
Şi urgiei capăt pune-i!

Omule, sunat-a ceasul,
Să decizi destinul tău:
Ia-ţi unealta şi compasul
Ş'ajutor pe Dumnezeu
Şi te pune pe clădirea
Unei vieţi ce viitorul
Ţi-o ordonă cu privirea,
Iar trecutul cu fiorul.

Omule, stăpân pe ţară,
Eşti chemat la mare stat
De strămoşi de-odinioară
Şi urmaşii tăi în stat, —
Căci eşti tainica verigă
Intre tot ce-a fost odată
Şi'ntre ceeace furnică
Zarea sură, viforată.

Drum, spinos, spre mântuire
Vei găsi, de vei căta,
Altul, neted, spre peire
Stă să-ţi fure mintea ta.
Tu socoate şi alege:
Eşti bărbat şi-ţi ştii chemarea,
Eşti român şi ai o lege,
Eşti om mic, dar poţi fi mare!

PAN. HALIPPA.

Ce ne trebue?

INSEMNĂRI PE MARGINEA CRIZEI AGRICOLE.

Intr'o ţară eminamente agricolă, cum este a noastră, agricultura constitue baza avuţiei naţionale. Ea trebue deci să fie grija cea mai de căpetenie a tuturor çârmuitorilor, bucurându-se de toată protecţia statului.

Pentru a se putea lupta cu succes împotriva concurenţei mondiale, agricultura noastră trebue să-şi însuşiască progresele realizate în alte ţări. Astăzi, când pământul se lucrează cu tractoare, micşorându-se preţul de cost la jumătate, noi nu mai putem lucra cu boi şi cai. Plugul nu poate ţine pas cu tractorul şi mica proprietate nu poate rezista maşinismului şi organizaţiei proprietăţii mari. De nu se vor realiza progrese în domeniul agriculturii, întroducându-se metode noui de muncă şi producţie, nu vom scoate din ţară nici o boabă de grâu de pe urma concurenţei Americei şi Rusiei care fac agricultura în stil mare şi pe baze ştiinţifice.

Se impune deci întroducerea utilajului modern pentru ridicarea producţiei, ameliorarea calităţii şi scăderea costului de producţie care la noi e cel mai ridicat faţă de toate ţările agricole europene.

Măsurile luate în ultimul timp pentru ameliorarea agriculturii erau mai întotdeauna greşite, după cum era de pildă prima de export cu care statul s'a păgubit cu 650 milioane, fără să se aducă vre-un folos agriculturii, deslănţuind în acelaş timp un dumping de grâne şi contribuind la scăderea preţurilor mondiale de grâu printr'o concurenţă neloială faţă de celelalte ţări agricole din Sud-Estul Europei, cu care avem tot interesul să trăim bine, sprijinindu-ne reciproc în lupta comună ce ducem împotriva concurenţei Americei şi Rusiei.

Situaţia însă, în care se află agricultura ţărilor dunerene în momentul de faţă, cere, cu o exasperantă inzistenţă, soluţii reale

şi radicale în vederea unei primeniri complete a întregului mecanism agricol care astăzi, în epoca de electrificare şi maşinism, funcţionează aproape la fel ca acum 5000 de ani la Chineji şi Egipteni. Sistemul acesta patriarhal trebue să dispară pentru a se face loc unui sistem modern, mai superior ca tehnică şi rendement.

De nu se va moderniza agricultura ţărilor din Europa centrală cu un ceas mai de vreme, întroducându-se reforme radicale ce se impun prin logica şi forţa lucrurilor, ţăranul nostru, pus în imposibilitate de a desface roadele muncii sale dincolo de hotare, va lăsa pământul în părăginire, acest pământ pe care l'a primit după veacuri de robie şi iobăgie, nu pentrucă şi-a vărsat sângele pentru întregirea neamului, ci pentrucă pământul e de drept al ţăranului şi după revoluţia rusească, urmată de exproprierea latifundiarilor, împroprietărirea ţăranului nostru nu se mai putea amâna.

Astăzi, un vagon de grâu costă pe piaţa internă 28.000—30.000 lei şi mai puţin. In acest preţ agricultorul român vinde produsele sale cu pagubă. Cheltuielile de producţie rămân neacoperite şi munca neremunerată. Neavând posibilitatea de a vinde cerealele cu preţ bun, ţăranul nostru nu mai găseşte convenienţa în cultivarea lor şi lasă o mare parte a pământului nelucrat.

Cauzele prăbuşirii preţurilor ce au adus agricultura noastră în situaţia dezastroasă şi falimentară de azi, sunt: 1) supraproducţia agricolă mondială, 2) scăderea preţului de cost prin mecanizarea şi raţionalizarea producţiei agricole şi 3) reducerea consumului de pâine.

Media recoltelor mondiale de grâu a depăşit după răsboi cu 7 la sută media recoltelor antibelice. In timpul răsboiului America a mărit suprafaţa pământului arabil pentru a satisface nevoile ţărilor beligerante. Rusia a sporit deasemenea producţia sa agricolă faţă de cea dinainte de răsboi.

Dar nu numai atât. Chiar şi unele ţări industriale, care până la răsboi importau cea mai mare parte a grâului, au devenit acum ţări agricole. Un exemplu foarte instructiv pentru ilustrarea acestui fenomen ne oferă Germania. Inainte de răsboi, Germania şi-acoperea partea cea mai mare a consumului de pâine prin import. Astăzi Germania reuşeşte să exporte toamna o parte a recoltei, impiedicând importul de grâu din ţările agricole prin

taxe vamale prohibitive de 100.000 lei de vagon, lăsând importul liber numai în lunile Aprilie, Mai şi Iunie pentru compectarea consumului intern.

Mecanizarea şi raţionalizarea agriculturii au redus şi ele cu mult preţul de cost. Datorită tractoarelor, îngrăşămintelor chimice, şi progreselor ştiinţifice realizate în domeniul agriculturii, se pot obţine pe o suprafaţă dată, cu un număr mai mic de oameni şi animale, recolte mai abundente şi mai eftine.

In ce priveşte reducerea consumului de pâine, ea se datoreşte sărăcirii generale a consumatorilor de pe urma crizei mondiale şi schimbării regimului alimentar. Ultimele rezulte ale ştiinţei de nutriţie, bazate pe cercetarea articolelor de alimentaţie în laboratorii speciale, au provocat în ţările, unde ştiinţa de nutriţie este popularizată, o revoluţie întreagă în regimul alimentar care la rândul său a determinat o considerabilă reducere a consumului de pâine, mai ales celei albe în folosul legumelor şi fructelor, bogate în vitamine şi minerale sau săruri nutritive.

Criza noastră agricolă e aşadar în strânsă legătură cu cea mondială, având însă şi unele nuanţe agravante.

Comitetul economic al Societăţii Naţiunilor a propus pentru soluţionarea crizei agricole restrângerea suprafeţelor de cultură, regim vamal preferenţial şi credit agricol internaţional. Toate aceste soluţiuni însă rămân platonice şi inoperante, câtă vreme Confederaţia europeană nu va deveni fapt îndeplinit. In Statele Unite ale Europei, ţările industriale vor răscumpăra întregul volum de grâne din ţările agricole europene, fără să-şi satisfacă mai mult decât 15 la sută din consumul lor, ramânând ca restul cerealelor să se importe din alte continente, în primul rând, din America căreia Europa datoreşte 275 miliarde franci aur.

Până la desfiinţarea barierilor vamale în Europa, o atenuare a crizei agricole nu se poate obţine decât prin schimbarea felului şi formei de cultură.

Schimbarea felului de cultură am putea realiza prin restrângerea culturii grânelor în favoarea culturii plantelor industriale, şi prin intensificarea creşterii vitelor şi păsărilor de curte, desvoltând industria agricolă şi animală.

Forma de cultură, astăzi individuală şi simplistă, trebue pusă pe alte baze, anume pe baza cooperaţiei asociaţiunilor agricole. Reglementarea acestui princip fundamental, menit să pre-

schimbe nu numai forma de exploatare a pământului, dar şi mentalitatea însăşi a ţăranului, făcându-l dintr'un individualist egocentric un cooperatist, fixat într'un câmp de activitate comună de cointeresare, s'a şi început printr'o lege pentru asociaţiunile agricole.

Cât priveşte urcarea preţurilor, ea nu-i posibilă pentru moment decât pe o scară foarte mică prin selecţionarea cerealelor, asigurându-se producătorilor agricoli anumite pieţe de desfacere pe un preţ mai ridicat, dar sub rezerva calităţii mai superioare a produselor agricole. Intr'un viitor mai mult sau mai puţin îndepărtat, urcarea generală a preţurilor nu va veni spontan şi nu va putea fi forţată prin măsuri artificiale. Dimpotrivă, sunt temeri că în urma restricţiunilor vamale din ultimul timp ale ţărilor limitrofe, luate în vederea contingentării importului produselor agricole, preţurile grânelor vor scădea şi mai mult.

Se pune deci marea întrebare: pe ce căi şi prin ce mijloace se poate salva agricultura noastră care-i baza avuţii naţionale şi puterii de rezistenţă a statului român? Este o întrebare hamletiană, de a fi sau nu a fi, nu numai pentru noi, dar şi pentru celelalte ţări agricole din Sud-Estul Europei. La întrebarea de sus economiştii au un singur răspuns: raţionalizarea producţiei agricole şi organizarea ei pe baza cooperaţiei.

Din programul de realizare a acestei probleme voi înşira numai câteva puncte:

1. Raţionalizarea producţiei agricole prin asociaţie sau cooperaţie.

2. Elaborarea statutului şi regulamentului agricol şi încadrarea lor în Codul cooperaţiei.

3. Crearea fermelor-model de către Ministerul de agricultură pentru instruirea agricultorilor din împrejurimi.

4. Organizarea tovărăşiilor sau cooperativelor agricole pe baza de ajutorare şi răspundere mutuală.

5. Scutirea membrilor grupaţi în asociaţii agricole de impozitul agricol pe 5 ani pentru încurajarea organizării cooperativelor agricole.

6. Achiziţionarea şi amortizarea utilajului modern agricol de tractoare, semănători, prăşitori, secerători, cositori, treierători, vânturători, curăţitori, şi altele, de către stat în contul centralelor

cooperative ce vor rambursa sumele respective într'un termen lung din vânzările în comun.

7. Acordarea subvenţiilor de stat, scutirea de taxele vamale şi reducerea tarifului pe C. F. R. pentru maşinile şi produsele importate sau exportate de cooperative.

8. Răspândirea maşinismului pentru sporirea producţiei, îmbunătăţirea cal'tăţii şi reducerea preţului de cost.

9. Trecerea atribuţiunilor Camerilor de agricultură asupra Uniunii cooperativelor, federalelor judeţene şi centralelor regionale ale cooperativelor agricole.

10. Colaborarea cooperativelor noastre agricole cu coopetivele celorlalte state în chestiuni de import-export, fixarea preţurilor, cucerirea debuşeurilor, etc.

11. Inmagazinarea rezervelor în silozuri.

12. Specializarea diferitelor regiuni agricole prin cultivarea plantelor, indicate de condiţiunile geografice ale regiunii şi cerute de pieţele de consumaţie.

13. Cultivarea plantelor industriale şi medicinale şi valorificarea produselor date de aceste plante.

14. Incurajarea industriei agricole.

15. Cultura raţională de nutreţuri.

16. Intrebuinţarea îngrăşămintelor organice şi minerale, indicate de climă şi teren.

17. Infiinţarea institutelor agricole ca staţiune de selecţionare şi ameliorare a plantelor şi de controlul seminţelor.

18. Intensificarea creşterii animalelor şi păsărilor de curte.

19. Creşterea animalelor de prăsilă pentru îmbunătăţirea raselor.

20. Desvoltarea industriei animale.

21. Organizarea conferinţelor publice cu subiecte din problemele actuale, legate de agricultura locală şi cea generală.

Iată, un câmp vast de activitate în care vom trebui să ne depunem toată dragostea de ţară şi de muncă. Iată, o operă uriaşă ce va cere sforţări şi colaborare sinceră a tuturor oamenilor de bine, fără deosebire de concepţii politice care n'au ce căuta acolo unde ţara-i în primejdie.

Vladimir Orza
profesor.

Condamnarea condiţională.

O comisiune compusă din consilieri ai Consiliului Legislativ lucrează de cuţiva ani la elaborarea unui proect de cod penal, care ar urma să înlocuiască codul penal în vigoare.

Povăţuiţi de cele mai bune intenţii, consilierii respectivi au adresat şi un apel către toţi intelectualii români, care ar dori să contribue cu cunoştinţele lor la această mare operă, invitându-i să comunice propunerile ce-ar avea de făcut.

Cu apelul său Consiliul Legislativ arată de la început, că, alcătuind acel proect de cod penal, a căutat, pe lângă altele, să-i imprime un caracter naţional.

Nu avem decât să felicităm frumoasa intenţiune, dat fiind că actualul cod penal, inspirat de cod. pen. francez din 1810 şi într'o măsură oare care de cel prusian din 1851, nesocoteşte acea latură a chestiunei de care este astăzi preocupat Consiliul Legislativ.

Ca răspuns la apelul făcut, pe calea acestei publicaţii caut să aduc în discuţia Consiliului Legislativ problema condamnării condiţionale.

Dealtfel acest institut, care nu există în actuala noastră legislaţie penală, nu este ceva nou. El este prevăzut în legislaţiile mai multor state, ca — Anglia, America, Belgia, Germania, Norvegia, Portugalia, Noua Zelanda, ş. a., iar în statele unde încă nu este legiferat, el este susţinut în doctrină. In Franţa cu toată severitatea legiuitorului condamnarea condiţională, ca măsură de corecţie, a fost întrodusă în an. 1891.

Folosul acestui institut este astăzi incontestabil. Argumentele care pot fi aduse în apărare sunt nu numai teoretice dar şi practice. Reducerea cazurilor de recidivă în statele, unde condamnarea condiţională a fost întrodusă, vorbeşte în favoarea acestui institut. După statistica făcută, în Franţa în primii cinci ani această măsură de corecţie a fost aplicată la 94.500 cazuri şi numărul cazurilor, când această măsură n'a avut efect, a fost numai de 4,4%.

Condamnarea condiţională constă în aceia, că individul ce-a săvârşit delictul este condamnat, însă pedeapsa nu i se aplică,—ea rămâne suspendată, şi dacă acest individ nu săvârşeşte într'un timp determinat un nou detict, nu numai pedeapsa dar însă şi condamnaţiunea se şterge şi rămâne ca şi cum n'ar fi fost.

Acest institut are la bază principiul, că individului care pentru prima dată săvârşeşte o faptă oprită de lege, încă nu i se poate da numele de deliquent; încă nu se poate susţine că inclinaţiunile delictuase sunt aşa de înrădăcinate în firea acestui individ, încât pentru corijarea lui să se recurgă la pedepsele prevăzute de actualul cod penal.

Aceasta este de multe ori explicaţia, că în actualul sistem de pedepse te pomeneşti cu achitări din partea instanţelor judecătoreşti, atunci când probele duceau la condamnare: anomalie, care este explicabilă şi mai mult faţă de sistemul nostru, ce lasă mult de dorit, a penitenciarelor, unde în loc de corecţionalizare a deliquenţilor—scopul principal a pedepselor — se ajunge la criminalizarea lor, în special în ceia ce priveşte minorii.

Este drept, că în actualul nostru sistem de pedepse există institutul circumstanţelor uşurătoare, pe care aplicându-l, judecătorul poate de multe ori coborî pedeapsa până la o amendă. Acesta însă nu este un argument serios împotriva celuilalt institut — condamnarea condiţională.

Pe de-o parte, ca măsură de corecţie condamnarea condiţională poate avea un efect mult mai sănătos, individul găsindu-se tot timpul sub o presiune morală de teama ca osânda condiţională să nu se transforme în candamnare efectivă (necondiţională), iar pe de altă parte, condamnarea pronunţată faţă de un individ, care în firea lui nu este un deliquent, după un timp stabilit se şterge.

Nu mă mai opresc asupra chestiunilor, că în statele unde institutul condamnării condiţionale a fost legiferat, s'a avut grija să se limiteze aplicabilitatea acestei măsuri de corecţie la anumite delicte,—Belgia la delictele cu pedeapsa până la 6 luni, iar America la cele cu pedeapsa până la 2 ani,—dând în acela-şi timp judecătorilor libertatea de a aprecia, dacă şi în aceste cazuri ea trebueşte aplicată, ţinând seama de vârsta, educaţia, trecutul etc. a individului supus judecăţei; toate acestea fiind chestiuni de amănunt.

N'am pretenţia să spun, că aceasta măsură de corecţie este specifică numai firei poporului român, deoarece dela început am spus, că acest institut este legiferat în mai multe state,— totuşi se poate spune că ea este conformă firei ţăranului român, care nu este încă demoralizat şi mai poartă frica legei.

De câte ori n'am avut noi prilejul ca la întrebarea, dacă a mai fost judecat, sau condamnat, să auzim răspunsul ţăranilor basarabeni: „M'a scăpat Dumnezeu, nici martor n'am fost".

In Rusia imperialistă, începând din an. 1899, ideia legiferării condamnării condiţionale avea foarte mulţi aderenţi în doctrina criminalistă şi toate obiecţiunile ce se aduceau împotriva acestei idei erau de natura, că acest institut, fiind încă nou, nu şi-a arătat roadele. Profesorii de drept penal dela universităţile din Rusia erau aproape unanimi în a vedea folosul acestui institut.

Imi reamintesc cazul, când unul din aceşti profesori a căutat să demonstreze utilitatea numitului institut prin faptul că aceasta măsură de corijare se aplică dese ori chiar în familie, când un părinte pentru a corija copilul său ce-a greşit îi spune, că-l iartă cu condiţiunea să se îndrepte, iar în caz dacă va repeta greşala, îl va pedepsi şi pentru cea dintâi.

Este normal deci, ca intelectualii din Basarabia, cari au făcut studiile juridice la universităţile din Rusia, să fie printre apărătorii acestui institut.

N. Judeţiu.

IN TEMPLU

Privesc cum ochii îţi ridici
Spre sfinţii zugrăviţi pe lemn
Şi cum cu degetele mici
Pe frunte pui al crucei semn.

Apoi, uşor îngenunchând,
Fecioarei Sfintei te închini,
Săruţi icoanele pe rând
Şi câte-o floare le anini.

Atunci şi eu, după canoane
O iau biserica 'mprejur
Şi de pe ştersele icoane
Săruturile ţi le fur.

Tony Luţcan.

Basarabia şi negocierile dela Riga.

Negocierile noastre dela Riga, din Ianuarie acest an, cu Rusia Sovietică, s'au întrerupt subit. Vina este a ruşilor, cari pe neaşteptate au încercat să aducă în discuţie chestiunea Basarabiei. Ori, când toate marile puteri europene au recunoscut definitiv alipirea Basarabiei, mai poate cineva astăzi ridica această chestiune? O pot face aceasta numai acei, căror le lipseşte buna credinţă şi simţul realităţii.

Manevra ruşilor la Riga arată lumii civilizate încă odată adevăratele intenţiuni „pacifiste" ale Rusiei Sovietice.

Cărţile sunt date pe faţă. De altfel — nimic de mirare. Doară ne-am putut până acuma convinge perfect de bine de sinceritatea ruşilor faţă de pactele încheiate de ei. Destul să amintim, că de la semnarea protocolului Litvinov din 1929, în urma cărui raporturile româno-sovietice întrau în cadrul înţelegerilor formulate de pactul Kellog-Briand, propagandiştii ruşi prin radio au continuat mereu să ponegrească în modul cel mai abject ţara românească. Pentru ruşi ori ce pact încheiat nu reprezintă altceva decât un petec de hârtie, care ori când poate fi rupt în bucăţi. Aceasta au repetat-o de mai multe ori cei mai autorizaţi reprezentanţi ai Rusiei Sovietice. Mentalitatea aceasta a ruşilor se explică prin faptul, că ei consideră lumea burgheză, ca un duşman firesc, cu care trebue să ducă o luptă până la nimicirea lui complectă.

Ori ce mijloc de luptă cu acest duşman este permis, numai să ducă la ţintă.

Lumea burgheză n'ar trebui să scape din vedere acest lucru esenţial la încheerea diferitelor pacte cu Rusia Sovietică. Iar ţara noastră, grănicerul lumei occidentale, care mai bine ca ori cine îşi poate da seama de ce-a ce se petrece în Rusia, este datoare să prevină lumea de orice greşeală ce s'ar putea face

Cine poate bănui poporului român intenţiunile lui pacifiste? Cred, că nu există pe tot globul pământesc alt popor mai dornic de pace şi ordine, ca poporul român.

Atunci, mai mult ca ori cine, poporul român este interesat de-a vedea odată graniţele ţărilor europene pedeplin asigurate. Dar acest lucru să se facă cu bună credinţă, c'un scop realmente sortit de-a întări legăturile frăţeşti între popoare.

Providenţa a vrut să stabilească poporul nostru român pe întinderea de pământ între Nistru şi Tisa, între graniţe bine determinate. Cine doreşte într'adevăr să vadă pacea internaţională întronată, acela desigur nu poate ridica nici-o obiecţiune asupra dreptului de liberă existenţă sub soare a poporului român.

Ce alta înseamnă actul Unirei Basarabiei dela 1918 decât afirmaţiunea firească a poporului român de-a trăi liber în graniţele lui fireşti? De-atunci şi până astăzi a trecut destul timp, ca să se convingă ori cine, că cea ce s'a făcut la 1918 de „Sfatul Ţării" s'a făcut pentru vecie, urmând calea naturală a dezvoltării popoarelor.

Bunurile omeneşti se cuceresc în decursul veacurilor şi cu mari jertfe, însă odată dobândite *se eternizează*, ca şi mersul apelor, după ce şi-au săpat albia.

Actul „Sfatului Ţării" din 1918 a consfinţit unirea fraţilor de acelaş sânge, de aceaşi limbă, întregind organic corpul viu al neamului românesc. Şi nici-odată nu se va găsi în lume vre-o putere, care ar putea să distrugă acest act drept, măreţ şi puternic.

Incercarea ruşilor la Riga în recentele negocieri, angajate cu ţara noastră pentru încheerea pactului de neagresiune, de-a pune în discuţie actul Unirei Basarabiei este lipsită şi de ori ce seriozitate.

In primul rând, ruşii ştiau prea bine că actul Unirei Basarabiei este *indiscutabil*.

In al doilea rând, am mers la Riga numai pentru un singur lucru; spre *a stabili un acord de-a nu recurge la război* ca *la un mijloc de dezlegare a conflictelor*, adică, să repetăm de fapt cea ce-am mai făcut în 1929, semnând la Moscova protocolul Litvinov, când ne-am luat angajamentul reciproc, să *„nu întrebuinţăm războiul ca mijloc de politică naţională"*.

Prin urmare, ceia ce s'a făcut în 1929 la Moscova, trebuia să se facă şi în 1932 la Riga. Acest lucru ni'l dovedeşte foarte bine pactul de neagresiune polono-rus, parafat la Moscova la 25 Ianuarie c. de d-nii Litvinov şi Patec, în care citim: „*Polonia şi Rusia Sovietică declară că semnează un pact, care urmăreşte acelaşi scop ca şi pactul Kellog, care a intrat în vigoare după protocolul dela Moscova din 1929*".

In locul acestui lucru, ruşii schimbă ordinea discuţiilor ce trebuiau să urmeze şi, bine înţeles, negocierile s'au întrerupt.

Se zice, că negocierile n'au fost părăsite definitiv, că ele vor continua la Geneva. Să aşteptăm deci desfăşurarea evenimentelor.

In ori ce caz, ruşii trebue să nu uite, că noi suntem strâns legaţi cu aliaţii noştri, cari au parafat pactele de neagresiune, dar acestea nu vor întra în vigoare până un asemenea pact nu va fi încheat şi cu noi.

Noi credem, că totuşi în cele din urmă în faţa crizei mondiale economice, care ameninţă pe toţi deopotrivă, ca un cataclism general, bunul simţ va triumfa şi între ţările europene se vor stabili raporturi de bună vecinătate, urmând calea indicată de marii pacifişti, ca Briand, spre „Statele Unite ale Europei".

Dimitrie Bogos.

Chişinău 15 Februarie 1932.

LA GURA SOBEI

La gura sobei stând aseară,
Am aruncat scrisori şi plicuri
In foc, zicându-mi: las 'să piară
A timpului trecut nimicuri.

Şi când au ars, eu am simţit,
Cuprins de-o tainică durere,
In pieptul meu cum a murit
Cea de pe urmă mângâere.

Tony Luţcan

Cântece populare de pe vremea rușilor

I.

Frunză verde de-arnăut,
Cam în sus spre asfințit
Arde-un foc necontenit,
Nu știu Eșii s'o aprins
Ori Bucureștii s'o stins,
Că mult norod s'o mai dus
Și din rus și din creștin
Și-napoi că nu mai vin,
Nu știu-n Dunări au dat,
Ori turcii i-au apucat.
— Ba au dat în Dunăre
Că mi-i apa turbure.
Merge Dunărea cu sânge
Măicuța voinicu-și plânge —

II.

Frunzuleană pui de nuc,
Vine timpu să mă duc
Inspre spurcatu de turc,
Lepăd curtea și lăcașu
Și mă duc puică-n vrăjmașu;
Lepăd car cu patru boi —
Și mă duc puică-n războiu. —
Avem vite, avem boi,
Avem turmiță de oi,
Avem casă, viișoară,
Și puțină moșioară.
— Ah, luați toate, luați,
Numai soțul mi-l lăsați!..
De luați pe soțul meu,
Să nu vă erti Dumnezeu;
Pe căpitan l'or împușca
Și șanțurile i-or strica,
El „smirna!") la ea striga.*
Dar nevasta tremura
Și la ofițer se ruga:
— Ah, luați toate luați,
Numai soțul mi-l lăsați.
De trei luni sîntem luați,
Nici n'am tată,
Nici n'am mamă,
Nici n'am frați, nici n'am surori,
Mai bine și eu să mor...
— Rămâi, puică sănătoasă
Ca o garoafă frumoasă...
— Mergi, puiule sănătos,
Ca un trandafir frumos.—
— Ei, puică, te las pe tine,
Astă-zi mă despart de tine
Că porunca-mpărătească,
Trebui să se împlinească. —
Taci, puicuță, nu jăli,
Eu la vară ți-oi veni,
Sau un glonte m'a păli
Și-napoi n'oi mai veni,
Prea iubită, dulcea mea,
Du-te-acasă liniștește,
Că Dumnezeu tot trăește.—
Să dai slujbe, sălindare,
Și pâne la cel de n'are,
Să te rogi lui Dumnezeu,
Fie-ți părintele tău,
Sfânta Maica Maria
Fieți Măiculița ta. —

de la NECULAI GROZAV
din Truşeni
(Din colecția Gh. V. Madan).

*) „Smirna!"=drepți!

CRONICA.

Din anumite motive, numărul acesta, sortit să apară în cursul lunei Ianuarie, apare abia acuma. Din această cauză, pentru a putea pune la curent apariţia revistei, numărul viitor, pe Februarie, va apărea peste două săptămâni.

RECENZII

„Crinii Basarabiei".—Sub acest titlu a apărut acum cât-va timp un volumaş cu 50 poezii ale tinerei poete basarabene, *Liuba Dumitriu*, moartă în vârsta de 30 ani. Cât a fost în viaţă n'a publicat nimic. E uimitor că într'un timp atât de scurt Liuba Dumitriu, cu adevăratul ei nume *Liuba Dimitriev*, născută dintr'un tată bulgar şi o mamă grecoaică, a putut să-şi apropie atât de bine limba română. Versurile ei postume vădesc însuşiri neaşteptate de încântare şi armonie românească.

Aproape toate poeziile sunt scrise între anii 1920 — 1930, ani de boală şi perigrinări pe la mânăstirea Văratec, Tg. Neamţ Balcic, Sulina, Bucureşti, Iaşi, Cluj, etc. pe unde căuta să-şi ostoiască suferinţele. Deaceia mai toate poeziile ei rămase în manuscris au o notă de visătoare şi reţinută melancolie:

Lăcrimioară, veşnic dulce,
Taie-mi setea de Olimp
Şi du-mi lutul să se culce
Mai de vreme, cât ai timp.

(„Ia-mi perdeaua", Cluj, în sanatoriu)

O, lutule nătâng,
De ce mă faci să plâng
Şi snopii mi-i deslegi
Când nunţelegi?

De ce i-am strâns şi cui?
N'oi spune nimănui,
Dar crinii or înflori
Când n'oi mai fi!

(„De ce", Mânăstirea Varatec).

Sunt în acest gingaş şi indurerat volumaş şi unele strofe caracteristice pentru inspiraţia răposatei poete, din vremea când boala n'o chinuia încă. Pe atunci ea cânta cu simpatie „pentru flori şi pentru prunci" şi însăila stanţe delicate ca acestea:

Urîtule, de ce-mi eşti drag?
De ce, când eşti departe,
Pustiul dă năvală în prag
Şi toate'mi par deşarte?

De ce, urîtule, 'ntârzii
Ca sà-mi descui portiţa,
Când eu şi'n somn te chem să vii
Să-mi înfloreşti altiţa?

(„Urîtule" Chişinău, 1920).

Iubirea poetei ne apare mai târziu, în versurile scrise în anii următori, umbrită de presentimente şi fiori cari îi strătae inima. Din fiecare vers se ridică o discretă dar pasionată strigare a unui suflet doritor de fericire, de viaţă, pe cari le cheamă cu toată încordarea năzuinţei ei către soarele gata să apue pentru ea...

Mai trebueşte de pus în lumină o altă notă importantă a poetei. Deşi n'a avut nici un pic de sânge românesc în vine, lira ei avea totuşi foarte răsunătoare coarda patriotică şi coarda dragostei pentru Basarabia. Patriotismul şi Basarabia au jucat un mare rol în simţirea poetică a Liubei Dumitriu:

Sunaţi din trîmbiţele voastre,
Să tragă tunurile toate,
Că s'a pornit prin văi şi sate
Stăpânul visurilor noastre,

Să ne 'ncălzească iarăşi vatra,
Cum o'ncălzea odinioară
Şi să prefacă 'n aur piatra
Ce n'a încetat să cânte 'n moară.
.. Să iasă 'n calea lui toţi viii
In strae noi cu flori în salbe,
Hotinul iasă-i cu copiii
Sorocii şi Cetăţii-Albe...
(La Statuia lui Ştefan cel Mare)

Fără a fi române de baştină, strofe de acestea ne dau dreptul să presupunem că, dacă ea ar fi trăit, sufletul ei devenea cu timpul focarul în care s'ar fi răsfrânt minunat năzuinţele şi durerile neamului românesc.

Poeziile ei, impregnate de accente de fierbinte iubire pentru Basarabia şi pentru România în genere, dovedesc că patriotismul nu este întotdeauna în funcţie de origină etnică, ci foarte adesea iubirea de ţară poate să fie şi mulţumirea cu locul în care naşterea l'a aşezat pe om. Patriotismul Liubei Dumitriu a fost rodul obicinuinţei şi al satisfacţiilor de tot felul, legate de această obicinuinţă.

„Amintiri şi lacrimi", schiţe şi nuvele de D. Iov.— Nota caracteristică a talentului d-lui Iov reese din povestirile acestui volum, aşa cum a reeşit şi din primul său volum de nuvele „In lunca Trotuşului". D-l Iov este un romantic şi un naturalist.

Tot ce scrie autorul „Amintirilor şi lacrimilor" poartă pecetea unei observaţii directe, nemijlocită prin abstracţii şi artificialităţi. Iov priveşte şi vede tot ce-l înconjoară. In momentul când aşterne pe hârtie subiectele sale, ii se pare că le formulează închipuindu-şi-le în fantezie. Cândva însă el a văzut toate lucrurile acestea, toţi oamenii aceştia, a admirat aceste peisagii şi a auzit aceste cuvinte. Concretizarea celor văzute şi auzite apare la d-l Iov simplă, fără nici o artă forţată, fraged şi colorat, întocmai aşa cum sunt în realitate, în simpla şi sărmana realitate pe care o cunoaşte.

Una din cele mai bune însuşiri ale lui Iov este aceia că are pentru fiecare dintre eroii lui altă limbă. El nu vorbeşte nici odată în locul personagiilor redate. Oamenii din nuvelele lui Iov vorbesc cu propriile lor cuvinte, aşa cum îi şede bine fiecăruia.

D-l Iov nu este un scriitor grav, tragic. Din potrivă. E idilic şi armonios. E cântareţul liniştei câmpiilor moldoveneşti, a micilor târguleţe tăcute, e pictorul idilelor de ţară.

In noul său volum „Amintiri şi lacrimi". apărut zilele aceste în editura „Cartea Românească", subiectele câtorva povestiri se desfăşoară în Basarabia. Minunat prilej pentru autor de a ne dărui câteva admirabile descrieri ale frumuseţei peisajului basarabean.

In special în nuvela „Morile" d-l Iov a scris câte-va pagini frumoase de privelişti nistriene: Nistrul curgând leneş, ocolind cotiturile şi încreţit de valuri mărunte, — în amiezi senine; Nistrul, în amurg, când pădurea se întunecă şi apa se inverzeşte ca şi cum seara ar acoperi-o cu un covor de catifea; Nistrul, în nopţi cu lună rostogolind în undele lui argintii cântece de păsări şi umbra pădurei adormite şi Nistrul — pe vreme de ploaie, cu ape umflate şi tulburi şi pâraie mânioase ce şiruesc din toate părţile, de pe dealuri, mărind larma cuprinsului...

„Papucii lui Mahmud", roman de Gala Galaction. — Sentimentul evlaviei stăpâneşte atât de puţin în domeniul literaturei noastre contimporane, încât inspiraţia cucernică a scriitorului Gala Galaction apare aproape unică în felul ei. Pentru noi cei din Basarabia, autorul romanului „Papucii

lui Mahmud" prezintă un interes specific, de oarece osebit de povara preţioasă a talentului, scriitorul Gala Galaction (Gr. Pişculescu) duce astăzi răspunderea crucii şi grija pregătirei viitoarelor generaţii de preoţi basarabeni, în calitate de profesor la facultatea teologică din Chişinău.

In „Papucii lui Mahmud" autorul cercetează cu abilitate şi pătrundere psihologică un caz de conştiinţă ţesut pe un fond mistic.

Acţiunea romanului se petrece în anul 1877, în dosul frontului ruso-româno-turc. Eroul principal este un biet cizmar, Sava Pantofaru, care ucide într'o noapte, beat fiind, pe Mahmud, un prizonier turc bolnav. Intre ochii fiarei de un minut şi picioarele celui ucis mişeleşte,—ne explică autorul—scapără un fulger albastru, răsbunător în vecii vecilor. Incălţămintea turcului avea botul căscat şi degetele dela picioare îi eşeau afară. Imineii rupţi ai lui Mahmud îl vor urmări toată viaţa pe ucigaş. Aceasta este axa în jurul căreia se învârtesc evenimentele şi oamenii în noul roman al d-lui Galction.

Subiectul este din cele mai simple. El este însă tratat de scriitor cu arta sa puternică şi minunatul său dar descriptiv.

Acţiunea se urmăreşte cu un interes crescând. Ajunge să citeşti un capitol; celelalte vin dela sine. Şi la fiecare sfârşit de capitol nu se poate să nu închizi pentru o clipă cartea, pentru a-ţi spune:

— Mare scriitor! Minunat roman!

Al. T.

EXTERNE

Probleme minoritare la Geneva. Noile formaţiuni de state naţionale — produs al războiului mondial, au în hotarele lor minorităţi etnice, care aproape în toate aceste state sânt încă în proces de adăptare la noile condiţiuni de viaţă. Suntem cu toată simpatia pentru acele minorităţi etnice care, în limitele legilor constitutive ale noilor state, şi printre ele şi ţara noastră, caută să-şi asigure condiţii cât mai prielnice pentru desvoltarea naţională, culturală, economică şi socială. Insă nu toate minorităţile etnice luptă cu mijloace legale.

Un caz din ţara vecină şi prietenă nouă, Polonia, ni se face cunoscut în urma unui vot al Consiliului Ligii Naţiunilor dela Geneva. Minoritatea ucraineană din Polonia s'a plâns la Liga Naţiunilor pentru stările din Galiţia Răsăriteană. Consiliul Ligii a avut să judece zilele aceste petiţia şi protestul ucrainenilor galiţieni pe baza concluziunilor pe care le-a făcut în raportul său delegatul Japoniei care fusese însărcinat cu cercetarea cazului. Raportorul costată, că organizaţiunile naţionale ucrainene au desvoltat în Galiţia Răsăriteană o mare activitate revoluţionară. Această activitate este apreciată de raportor în senzul unei subminări a unităţii statului polonez, ceia ce nu poate fi încadrat în dreptul recunoscut minoritarilor de a se îngriji de interesele lor naţionale.

Interesant de ştiut, că reprezentantul englez în Consiliul Ligii Naţiunilor lord Robert Cecil a căutat să ia sub ocrotirea sa pe ucraineni, însă a întâmpinat din partea ministrului polonez de externe d. Zalesky o împotrivire foarte puternică. I s'a spus reprezentantului Angliei, care suprimă cu atâtă vigoare acţiunile de separaţiune ale popoarelor supuse Imperiului Britanic, că el nu poate lua sub apărarea sa tactica revoluţionară a ucrainenilor.

După desbateri îndelungate, Consiliul Ligii Naţiunilor a adoptat propunerea raportorului, înlăturând plângerea ucrainenilor şi dând câştig de cauză punctului de vedere polonez.

Nouă hotărîrea aceasta ni se pare dreaptă, căci, încă odată, trebue să se facă deosebire între lupta loială pentru drepturi şi lupta revoluţionară cu tendinţi vizibile de subminare a unităţii statelor naţionale ce s'au creiat cu jertva a sute de mii de oameni până ieri robiţi unor state artificial creiate şi în care minorităţile naţionale nu se bucurau de nici un drept

sau din contra se bucurau de privilegii în dauna altor naționalități.

Nouă moldovenilor din Basarabia, cari am stat peste o sută de ani sub cizma rusească fără dreptul de a ne spune durerea și a ne arăta dorința și setea de cultură națională, nu ni-i greu de loc să recunoaștem pe sama minorităților etnice sau locuitorilor Basarabiei streini de sângele nostru, drepturi ce nouă pe vremuri ni s'au tăgăduit. Asta însă nu înseamnă că am admite ca cineva sub masca drepturilor minoritare să uneltească la integritatea statului național român, căci nu vom uita niciodată mizeria sufletească in care am trăit sub statul și regimul rușilor moscoviți

P. C.

CULTURALE

O coroană pe monumentul lui Alexie Mateevici. In ziua de 22 Noembrie 1931, cu prilejul sărbătorirei aniversărei de 25 ani dela apariția „Basarabiei" primul ziar românesc în provincia dintre Prut și Nistru din 1906 — 1907 — s'a depus la monumentul lui Alexie Mateevici, din grădina Catedralei din Chișinău, o coroană de flori, ca un semn de pioasă comemorare a celui ce a publicat primele sale creațiuni în coloanele pomenitului ziar. Cu prilejul depunerii coroanei, d. Teodor Inculeț a rostit următorul discurs:

Basarabia a fost cea mai puțin așteptată și totuș Basarabia a fost cea dintâi care a dat semnalul Unirii tuturor Românilor.

Prin ce se explică această minune, prin ce se explică acest miracol?

Un răspuns la această întrebare, un răspuns științific, ne-a fost dat de către marele nostru istoric:

Continuitatea spiritului românesc în Basarabia—iată explicația miracolului basarabean. Tenacitatea spiritului românesc nici odată n'a încetat în provincia dintre Prut și Nistru. In veacul de subjugare spiritul național era ascuns,— însă numai în aparență. Asemeni apelor, forțelor subterane, care la un moment dat isbucnesc printr'un isvor sau un vulcan, așijderea și spiritul românesc în Basarabia, mocnind în spuza unui veac întreg, atuncea, când s'au împlinit vremurile,—vulcanul redeșteptărei naționale a făcut erupție.

A doua explicație ne-a dat-o cântărețul nostru basarabean, centrul sărbătorirei noastre de astăzi, poetul Alecu Mateevici când a spus:

Limba noastră-i foc ce arde
Intr'un neam ce fără veste
S'a trezit din somn de moarte
Ca viteazul din poveste.

Așa dar, două puteri: spiritul, sufletul național și limba noastră armonioasă, limba vechilor cazanii, au făcut, că Basarabia, noi basarabenii, lăsați în părăsire, dați uitărei în decursul unui veac întreg, am renăscut, ne-am redeșteptat *prin noi înșine*; mai mult decât atât, am dat românismului intreg un cântăreț, un poet de primul rang, care a spus în stihuri dumnezeești.

Limba noastră-i o comoară
In adâncuri înfundată.
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsate...

Despre acest mărgăritar al literaturii noastre criticii literari au spus: „dacă Mateevici ar fi scris numai această poesie, și incă merita să fi rămas nemuritor în literatura româneasca".

Mai e de notat, că această poesie care cu drept cuvânt face fală țărei noastre întregi, dela început și până la sfârșit e scrisă fără nici un neologism, în dialectul nostru moldovenesc basarabean.

Basarabia, cea mai puțin așteptată, în persoana poetului său Mateevici a dat românismului un cântăreț, un profet al Zorilor Unirii, care acum un sfert de veac, sub oblăduirea streină, a scris aceste pline de farmec, profetice cuvinte, ce se văd astăzi săpate pe lespedea sa monumentală:

Eu cânt, căci văd, că ele vin,
Aceste zile de senin,
Eu cânt căci văd de-acum că piere
A țărei vecinică durere,

Eu cânt căci văd necazul frânt,
Aud pluguri în zori cântând
Nu doine de amar de jale,
Inviorarea ţărei sale.
Şi glasul vieţii ascultând
Venirea zorilor eu cânt.

Astăzi Basarabia şi cu ea românismul întreg, evocând epoca de renaştere a românilor basarabeni, proslăvim pe ilustrul reprezentant al ei, destoinicul fiu al Basarabiei, care a fost poetul Alecu Mateevici.

Personal mă simt mândru, că am fost coleg de şcoală cu acest mare poet, asistând la primele sale începuturi literare

Astăzi, în a 25-a comemorare a acelei isbucniri spontane a spiritului românesc in Basarasia, care a fost mişcarea din jurul gazetei „Basarabia" din 1906—1907, de sub conducerea neuitatului luptător Emanoil Gavriliţă şi la care gazetă poetul Mateevici a publicat primele sale încercări poetice, noi tovarăşii de luptă îi aducem poetului nostru dispărut fără vreme prinosul nostru de pioasă comemorare prin aceste flori, simbol descris de alt mare poet, transilvănean acesta:

Şi rând pe rând au să mai vie
Tot alte flori în vechea glastră
Asemeni viselor ce 'nvie
Şi mor zîmbind în calea noastră,

T. I.

In jurul aniversării ziarului „Basarabia" Implinindu-se 25 ani de la apariţia „Basarabiei" cel dintâi ziar românesc pentru moldovenii din Basarabia, foştii colaboratori ai ziarului s'au adunat să comemoreze acest eveniment în istoria politică şi naţional-culturală a provinciei noastre. Sărbătorirea a avut loc la Chişinău, în ziua de 22 Noembrie, anul trecut. Răsunetul acestei sărbători a fost destul de mare în presa românească S'a scris şi despre însemnătatea primei revoluţii ruse pentru începutul mişcării naţionale moldovenesti şi despre rolul ziarului „Basarabia" în această mişcare şi despre oamenii cari au participat la luptă pentru redeşteptarea moldovenilor basarabeni.

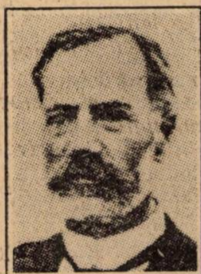
Şi cei cari au vorbit în ziua de 22 Noembrie şi cei cari au scris in jurul chestiunii începuturilor mişcării naţionale româneşti în Basarabia, n'au dat destulă atenţie rolului pe care l'au jucat în această mişcare basarabenii emigranţi, cari s'au stăbilit în România. Bănuim că lucrul acesta s'a întâmplat din cauza, că emigranţiunea celor câţiva basarabeni în România, printre cari noi cunoaştem pe răposaţii: marele român Bogdan P. Haşdeu, dr. Zubcu-Codreanu, dr. Guţu, dr. Filip Codreanu, dr. Victor Crasescu, iar printre cei vii pe d. d. Zamfir Arbore, prof. Const. Stere, prof. Auxente Frunză, dr. Vladimir Buşilă, Andrei Bulat (Dumitrescu), dr. Petre Cazacu, prof. ing. Ion Balbareu şi dr. vet. A. Uşureiu —a avut loc cu mult înaintea mişcării mari din timpul primei revoluţii ruseşti (1905) şi nu stă în legătură cu această mişcare

Singurul emigrant basarabean care a încercat să facă o legătură mai strânsă cu mişcarea moldovenească din 1905-6 a fost prof. Const. Stere care şi-a legat numele cu primul ziar românesc din provincia noastră—„Basarabia", procurându-i mijloacele băneşti necesare pentru apariţie.

Şi este de regretat, că d-l C. Stere n'a colaborat efectiv şi cu scrisul la „Basarabia", căci astăzi, când răsfoeşti colecţia veche a ziarului, eşti nevoit să recunoşti stângăcia cu care se scria la prima foaie românească în Basarabia, lucru care nu s'ar fi întâmplat, dacă ziarul ar fi fost condus de o mână experimentată.

Odată cu acest regret, facem şi rectificarea spuselor câtorva ziarişti (dela „Curentul" „Dimineaţă" „Adevărul" şi „Naşa Reci") cari pretind a scri în baza afirmaţiunilor d-lui C. Stere, că D-sa ar fi colaborat la „Basarabia" sub numele de Nistru, Costea, Răutu, etc. In zădar aţi căuta aceste pseudonime ale d-lui C. Stere în „Basarabia" din 1906. Cu uşurinţă le veţi găsi în „Viaţa Românească" dela Iaşi; în ziarul „Basarabia" însă nu veţi găsi decât trei telegrame, date cu prilejul apariţiei zia-

rului, una semnată de C. S., altă în numele „Vieţii Româneşti" şi a treia în numele ziarului „Liberalui".

Bustul lui Emanuil Gavriliţa. Cu prilejul comemorării ziarului „Basarabia" s'a scos în evidenţă rolul directorului ziarului, răposatului luptător naţionalist-moldovean basarabean Emanuil Gavriliţa. Din iniţiativa celor cari au luat parte la şedinţa de comemorare a luptelor de acum 25 ani, s'a alcătuit un restrâns comitet, în frunte cu ministrul Basarabiei G-ral Râşcanu, pentru ridicarea unui bust lui Emanuil Gavriliţa.

Fondurile necesare au început să se adune. Sculptorul A. Plămădeala. directorul Şcoalei de Belle Arte, a fost invitat de Comitet să execute lucrarea.

Mihail Eminescu în ruseşte. Dr. B. Oxinoit, care este un harnic trăducător din literatura românească în ruseşte, ne trimite două poezii din Mihăil Eminescu spre publicare în revista noastră. Le vom păstra pentru timpurile când vom fi în stare să facem o publicaţiune în limba rusă pentru familiarizarea publicului rusesc cu poezia şi literatura românească.

Mulţumim d-lui B. Oxinoit pentru serviciile pe care le face literaturei româneşti prin traducerile sale în ruseşte.

P. C.

Un tânăr poet moldovan E. Cucuetu. — E. Cucuetu un flăcăuaş moldovean de prin ţinutul Lăpuşna, urma cândva cursurile seminarului teologic din Chişinău.

Nu de mult. Prin 1926. O fi acum preot, sau s'o fi săturat şi el de vâltoarea târgului şi greutăţile care se pun în calea tinerilor sărmani, cari n'au cu ce-şi plăti taxele la şcoli şi astfel se va fi înfundat din nou, cu şcoala neisprăvită, în sătuceanul de unde pornise plin de iluzii şi idealuri.

Nu mai ştiu nimic de el de atunci. Ştiu numai că Cucuetu este un tânăr poet.

Un poet din acei pe care Basarabia încă nu-i are.

A venit pe atunci, modest şi timid în redacţia ziarului la care scriam. A adus o sumă de foi cu versuri frumoase, scrise îngrijit şi păstrate cu sfinţenie.

Era tot ce avea mai de preţ.

Ni-a cetit câteva. I-am oprit una şi a apărut în „România Nouă" Nr. 95 din 24 Sept. 1926.

Ni-a promis să-mi mai dea, după apariţia celei dintăi.

A mai trecut apoi de câteva ori pe la redacţie. Mi-a mai cetit şi altele; dar n'a mai voit să publice nimic.

Din modestie şi din neîncredere în talentul care se vedea bine cum licărea în privirile lui.

Şi-a dizpărut. Nu l'am mai văzut şi n'am mai auzit de el. Ni-am bucura ca reproducerea de mai jos a „*Cântecului de leagăn*" pe care i l-am publicat atunci, să fie pentru el o chemare şi de acolo de unde se află să iasă la lumină, şi să-l avem alături.

Căci suntem siguri, în el, Basarabia va avea un poet de care se va putea mândri.

A. G.

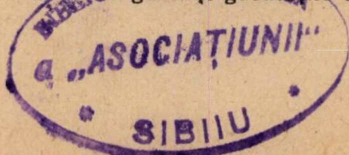
CÂNTEC DE LEAGĂN

de E. Cucuetu.

Dormi copila mea frumoasă
Dormi în pace!
Căci cu liniştea ne vine
Somnu'ncoace.

Mama, iat-o lângă leagăn
Stă plecată
Şi-o cămaşă 'nsăilează
Pentru fată.

Iată luna 'mpărăteasa,
In odae

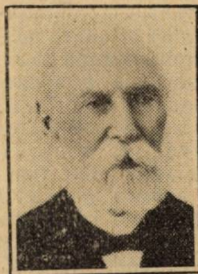
Cum se uită. Ca şi tine
De bălae
Că nu dormi, ea o să spue
La 'mpăratul
Şi o să ştie mâini de tine
Intreg satul.

Dă la mama căpuşorul
să-l decânte;
Poate un de deochiu te paşte,
că-i fierbinte.
„Să se ducă pe pustie
ca şi colbul
„De-i bărbat sau de-i femeie
să-l ia corbul.

„Şi fetiţa să rămâe
curăţică
„Ca şi luna, drăgălaşă,
frumuşică" !
Iată, mama te 'nveleşte
cu basmaua,
Fire-ar de noroc să-ţi fie
plină steaua.
Lasă somnul să-ţi sărute
, obrăjorii,
Cum o strâng pe luna 'n braţe
pe cer, norii.
Cămăşuica, uite-i gata
'nsăilată
De cusut s'apucă mama,
iacă 'ndată
Cât de moale-i şi luceşte
citişorul
Şi e mică şi cămaşă
cât odorul.
Luni, vre-o câteva vor trece,
tu, micuţă,
La mamica-i alerga
pe picioruţe.
Peste ani vre-o cincisprezece,
mare fată!
Voiu găsi în casă toate,
tot de-a gata.
Trebuşoara vei găsi-o
ca şi jocul!
Grija mea va fi atuncea
numai focul.
Mai apoi, un mire tânăr
te-a lua
Cu ghirlănzi şi strae albe
te-a 'mbrăca.

El te-a duce; — eu în lacrimi
voiu tot plânge
Tu din când în când veni-vei,
şi li-i stânge.
Dormi acuma. Cât în leagăn
ţi-e patul
Cine viaţa ţi-o mai ştie
cu bărbatul?...
Uite luna, iar s'arată
şi zâmbeşte
O steluţă 'ncoronată
te priveşte.
S'a îndrăgit căci văd că însăşi
vine vântul
Ii aud prin geam afară
sunând cântul..
Dormi, şi mama lângă tine
să se culce
Doamne! fă-i cu a ta putere
Somnul dulce.

INSEMNĂRI

† Iosif Mihailovici Parhomovici. — La 24 Ianuarie s'a stins Iosif Mihailovici Parhomovici, fostul profesor al Seminarului Teologic din Chişinău şi cunoscutul cercetător al trecutului bisericesc din Basarabia.

Ucrainean de felul lui, fiu de preot, I. M. Parhomovici s'a născut în 1846, în gub. Poltava. Fiind abia de 9 ani, dânsul a fost adus în Chişinău de fratele său mai mare Vasile, atunci - director al şcoalei spirituale.[1]) Studiile şi le-a făcut în şcoalele duhovniceşti din Chişinău şi în academia spirituală din Kiew.

Fiind încă student la Academie, I. M. Parhomovici a început munca de cărturar, publicând în rev. „Voscresnoe Citenie" şi în „Viedomostiile

---

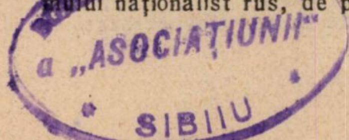
[1]) Mai târziu — Athanasie, arhiepiscop de Don şi Novocercasc.

Eparhiale" din Chişinău câteva articole cu conţinut teologic.

In 1871, după absolvirea academiei, I. M. P—ci a fost numit profesor la Seminarul din Chişinău, la catedra de istoria bisericei universale şi a celei din Rusia, rămânând în această funcţiune timp de 35 ani. Totodată I. M. timp de 15 ani, a predat în seminar istoria şi combaterea schismei ruse („naecol") şi a sectantizmului, obiect nou, întrodus de către Sinod în seminar în 1872. Deasemene mult timp în calitate de director de studii („inspector classov") a condus şcoala eparhială din localitate, făcând acolo şi ore de religie.

Ocupat cu slujba de profesor, având serviciu în unele aşezăminte eparhiale (Societatea Misionară Ortodoxă, Frăţimea „Naşterea lui Hristos"), I. M. P—ci găsea timp şi pentru muncă literară şi a dat la lumină o mulţime de articole, publicate în revista eparhială locală, cu conţinut bisericesc-religios. Epoca însă de înflorire a activităţii lui literare s'a început în 1906, când dânsul a fost numit director („redactor") al „Viedomostiilor Eparhiale" părăsind totodată postul de profesor la seminar, după 35 ani de serviciu. Din lucrările publicate de I. M. P—ci în aceasta perioadă vom releva: 1) „Viaţa şi activitatea arhiepiscopului Pavel" 2) Viaţa şi activitatea arhiepiscopului Serafim", 3) Schiţă istorică asupra şcoalelor duhovniceşti din eparhia Chişinăului dela 1812 până la 1913", 4) Viaţa şi activitatea arhiepiscopului Neofit", 5) Viaţa şi activitatea episcopului Vladimir" 6) Schiţă istorică asupra misiunii antischismatice şi antisectante în eparhia Cişinăului dela 1813 până la 1910" şi m. a.

Lulrările lui I. M. Parhomici sunt bazate în mare parte pe acte şi documente din arhivele locale, constituind astfel o temelie solidă pentru cercetările ulterioare în istoria vieţii bisericeşti din Basarabia. La baza acestor lucrări e pusă concepţia tradiţională, formată în atmosfera bisericească — religioasă din Rusia, cu aspiraţiunile şi idealurile ortodoxismului naţionalist rus, de pe vremea mai cu seamă a vestitului oberprocuror Sinodal C. P. Pobiedonoştev. [1]

In 1904, când a fost înfiinţată societatea Istorică-Arheologică-Bisericească din Basarabia, I. M. Parhomovici a fost ales membru în biurou, casier al acestei societăţi şi conducător al Muzeului de obiecte vechi bisericesti, rămânând în această calitate până la încetarea lui din viaţă.

Moartea lui I. M. P-ci, în vârsta de 86 ani, n'a fost pe neaşteptate, pentru cunoscuţii şi prietenii lui, totuşi încă ea le-a produs o mare durere sufletească.

Fire blândă, plină de un idealism neobişnuit, om de o probitate exemplară, foarte modest în cerinţele lui personale, c'un suflet de o rară nobleţă, I. M. Parhomovici s'a bucurat de un sincer respect din partea tuturor acelora care au avut ocazia să-l cunoască sau să colaboreze cu el.

Fie-i ţărână uşoară!

N. P.

O primejdie —Suntem informati că Academia Română, aflînd că'n biblioteca Mînăstirei Noul Neamţ (Chiţcani) se află mai multe manuscrise slave şi româneşti de o deosebită valoare, ar fi inceput demersurile pentru a intra în posesiunea lor, transportîndu-le la Bucureşti. Protestăm!

Cunoaştem aceste opere dintr'o cercetare sumară, dar suficientă pentru a ne da seama de importanţa lor bibliografică şi artistică, pentru unele din ele. Am admirat frumoase miniaturi de bună şcoală a veacului XVI, comparabile cu exemplarele strălucite dela Putna sau Dragomirna, de pildă. E drept, nu sunt puse în valoare aşa cum trebue în friguroasa încăpere a bibliotecei dela Noul Neamţ, de altfel clădire special construită destinaţiei sale. Dar suntem de părere că chiar aşa stau mai bine acolo, de cît la Bucureşti.

---

[1]) V. „Istoria Bisericii din Basarabia" 1931, de N. Pogonschi.

Prea mult s'a deposedat — ca să folosim un termen binevoitor, — Basarabia de atîtea bogății artistice dintr'un tezaur care şi-aşa nu era prea încărcat. Să ne referim numai la covoarele de blînd colorit şi discret desen sau la icoanele cu parfum de tămâe sfielnică, care au fost furate—da furate—şi vîndute la Bucureşti sau în cine ştie ce colțuri în afara Basarabiei. Cîte din aceste bogății au mai rămas astăzi în Basarabia la locul lor sau chiar în colecții mai mari particulare? Iar despre cele expuse în muzee aproape n'avem ce pomeni.

Ne dăm seama de nevoia centralizării obiectelor de artă şi reprezentative unii trecut în colecții publice de muzee şi biblioteci. Ne dăm seama că mai ales capitala unei țări trebue să reprezinte toate provinciile cu ce au mai ales din trecutul lor—dar nu aşa cum s'a petrecut cu Basarabia. Există în vreo bibliotecă publică macar *un* singur manuscris vechi cu miniaturi ca cele dela Noul Neamț? Nu. Şi până la organizarea unui muzeu respectiv la Chişinău, Bucureştiul mai poate aştepta, căci are mult mai mult decât capitala Basarabiei, care... n'are nimic.

P. C. — I.

Panteonul Basarabiei. Sora noastră cea mezină, Basarabia, cum îl zicea Eminescu, a suferit mai mult decât toate surorile sale sub vitregia vremurilor. Şi totuşi ea n'a murit pentru Românism; ceasul cel mare al liberării şi întregirii neamului a găsit-o vie, trează, conştientă şi românească. Această datorită şi puterii de rezistență a țărănimii româneşti dintre Prut şi Nistru, dar nu mai puțin şi fiilor ei aleşi, buni patrioți, cari au veghiat, ca să nu i-se piardă sufletul el românesc.

Incă la 1870 marele fiu al Basarabiei B. P. Hasdeu se plângea că „dintre toate țările române Basarabia este cea mai puțin cunoscută". Vinovate de această necunoaştere erau pe atunci numai împrejurările politice.

Astăzi Basarabia este mult mai bine cunoscută dincolo de Prut, dar totuşi încă insuficient. Dacă este vorba să căutăm vinovați *astăzi*, în primul rând vom trebui să-i căutăm chiar în Basarabia.

Noi Basarabenii suntem chemați cei dintâiu a arăta țării întregite, cine sunt frații români dintre Prut şi Nistru. O vom arăta-o aceasta în revista noastră şi vom începe, după cum se şi cuvine, înşirând portretele oamenilor mari ai Basarabiei dela 1812 încoace.

Această galerie de tablouri va forma „Panteonul Basarabiei".

Potrivit cu numărul relativ mic al Românilor Basarabeni dar nu mai puțin si cu a împrejurărilor vitrege din Basarabia dela 1812—1918, numărul acestor chipuri este destul de mare şi de ales.

Vom învia chipurile marilor morți dela noi şi le vom aşeza pe rând în altarul bisericii neamului, ca tot Românul să-i cunoască, să li-se închine şi să-i binecuvânteze, căci, vorba lui Coşbuc:

„Soarele din noapte iese, din mormânt puterea vine;
Naşterea cea viitoare ne e'n lumea celor morți!".

L. M.

APEL. — Trimitem pe această cale, rugăminte tuturor binevoitorilor noştri cetitori, cari posedă (sau cari cunosc locul unde se găsesc izolate şi fără întrebuințare) documente vechi inedite, privitoare la trecutul Basarabiei, să ne facă cunoscut despre aceasta, spre a le putea cu folos utiliza în paginile revistei, dând material nou de studiu istoricilor şi tuturor celor cari sa ocupă cu trecutul istoric al provinciei noastre.

Numai adunând piesă cu piesă, document cu document şi mărturie cu mărturie se poate reconstitui un trecut pe care noi românii avem tot interesul să-l desvăluim, pentrucă-i glorios şi plin de eroice suferințe.

„V. B."

REDACŢIONALE — Domnii scriitori, publiciştí şi oameni de ştiinţă cărora revista noastră le-a adresat invitaţii personale cu rugăminte de a cinsti paginile noastre cu preţioasa domniilor lor colaborare, pentru a putea ca laolaltă să contribuim la această operă de cultură din Basarabia, sunt rugati binevoitor a ne trimite răspunsul în scop de a-i putea înscrie printre distinşii noştri colaboratori.

ZIARE

româneşti cari apar în Chişinău

„Basarabia“ — ziar zilnic, director L. T. Boga, profesor; *„Curierul“* — ziar zilnic, director prof. I. Peretz; *„Cuvântul Moldovenesc“*—săptămânal pentru popor, aparţinând Asoc. „Astra“; *„Viaţa Basarabiei“*—săptămânal, director Ion Zaborovschi; *„Izbânda“* săptămânal, director Al. Terziman; *„Moldova de Răsărit“* săptămânal, director T. S. Stoika; *„Scutul Naţional“*—săptămânal, director N. Negru; *„Dreptatea“*—săptămânal, director H. Dăscălescu, profesor: *„Raza“* — săptămânal, româno-rus, aparţinând Clerului.

REVISTE

Arhivele Basarabiei, trimestrială, director T. G. Bulat şi C. N. Tomescu, profesori universitari; *Furnica*, bilunară, aparţinând Societăţei Cooperative de Editură şi Educaţie Cooperatistă; *Buletinul Agricol*, lunară, aparţinând Soc. „Pomona“, *Studentul*, revista studenţilor în teologie; *Buletinul Oficial*, aparţinând Camerei de Comerţ şi Industrie, *Viaţa noastră avicolă*, aparţinând Sindicatului de avicultură.

Acest număr al revistei „Viaţa Basarabei“ vi se trimite spre a lua cunoştinţă de editura noastră, cu rugămintea de a vă abona.

Reţinerea numărului acestuia o vom considera ca un consimţimânt de a vă prenumera printre abonaţii noştri.

Dacă nu doriţi să fiţi abonat la revistă, rugăm să ne restituiţi numărul de faţă.

Administraţia revistei „V. B.“

Rugăm stăruitor pe prietenii şi abonaţii revistei să dea numărul de faţă spre cetire tuturor doritorilor, îndemnându-i să se aboneze la ea.

La prima cerere i se va trimite oricui numărul de faţă şi cele ce vor urma.

Rugăm adresa să fie dată exact, arătând şi oficiul poştal.

Administraţia revistei „V. B.“

Tipografia Băncii Centrale Cooperative
Chişinău, str. Principele Nicolae No. 25.

CHEMARE.

„Viaţa Basarabiei" îşi expune programul în primele ei pagini. In cadrul acestui program înţelegem a fi plini de luare aminte faţă de manifestările de acest ordin ale vlăstarelor născute şi crescute pe pământul Basarabiei şi care azi s'or găsi altoite ori unde în cuprinsul României Mari. De aceia îndreptăm astăzi chemare căte toţi aceştia, îndemnându-i să răspundă la ea.

Faptele bune, faptele de cultură, lucrările de ştiinţă şi scrisul măestrit ale acestora vor găsi întotdeauna ecou şi adăpost în paginile revistei noastre.

Nu vom precupeţi nimic şi nu ne vom da în lături dela nici un sacrificiu, pentru a putea arăta colectivităţii româneşti de pretutindeni comorile sufleteşti ce zac încă nedeslănţuite în spiritul fraţilor dintre Prut şi Nistru.

Basarabia culturală încă nu s'a manifestat colectiv şi nu şi-a dat încă măsura puterilor ei. Incurajând pe tinerii ei scriitori şi dând posibilitate oamenilor ei de cultura să afirme aci posibilităţile intelectuale ale provinciei noastre, socotim că este pasul care duce la crearea unei atmosfere nouă pe un tărâm pe care s'a lucrat până acum disparat şi fără ecou.

Chemăm deci pe fraţi noştri la lucru.

„V. B.".

Abonamentele şi toată corespondenţa pentru revista „Viaţa Basarabiei" se trimite pe adresa următoare:
D-lui Pan. Halippa, str. Iaşilor 15, Chişinău.

Redacţia şi
Administraţia Revistei „V. B."

Colaboratorii revistei „Viaţa Basarabiei" sunt rugaţi să trimită materialul lor scris citeţ şi numai pe o parte.

Orele de lucru şi de primire la redacţia şi administraţia revistei „Viaţa Basarabiei" sunt: dimineaţa între 11-1 şi seara între 5-6.

Redacţia şi administraţia
revistei „V. B."

TIPOGRAFIA
Băncii Centrale Cooperative
CHIȘINAU
Str. Principele Nicolae No 25
4.73 Telefon 4.73

Prețul 15 lei